

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ ЗА ПІДСУМКАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

ПОПИТУ, ПРОПОЗИЦІЇ ТА ВПЛИВУ АНАЛІТИЧНИХ ПРОДУКТІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

**VOX
POPULI
AGENCY**

Дослідження проведене в межах Ініціативи з розвитку аналітичних центрів, яку реалізує Міжнародний фонд «Відродження» у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні.

Думки та погляди, викладені у дослідженні, є позицією авторів та необов'язково відображають позицію Посольства Швеції в Україні, Міжнародного фонду «Відродження» та Ініціативи відкритого суспільства для Європи (OSIFE).

Дослідження проведене соціологічною компанією Vox Populi агенсу у липні - жовтні 2021 року. Соціологічна компанія Vox Populi агенсу спеціалізується на проведенні досліджень громадської думки кількісними та якісними методами у сферах: освіти, зайнятості населення, трудової міграції, громадського здоров'я, політичних настроїв населення, соціальній сфері; на опитуваннях представників професійних, соціально-вразливих груп та бізнесу.

Автори звіту: Ольга Жмурко і Євген Монастирський

Дослідницька команда:

Андрій Кашин - розробка методології дослідження, модерування глибинних інтерв'ю.

Наталя Лиштва - координація збору даних, модерування глибинних інтерв'ю, первинний аналіз даних.

Мері Нацваладзе - модерування глибинних інтерв'ю.

Команда дослідників висловлює щире подяку представникам аналітичних центрів та дослідницьких організацій і компаній, представникам органів державної влади та міжнародних донорських організацій, які приділили час для участі в дослідженні і поділилися своїми думками щодо ситуації на ринку попиту, пропозицій та впливу аналітичних продуктів у сфері публічної політики.

Аналітичний звіт підготований на замовлення Міжнародного Фонду «Відродження» в межах «Ініціативи розвитку аналітичних центрів» (далі - Ініціатива), яка реалізується Фондом у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи за підтримки Посольства Швеції в Україні.

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	4
РЕКОМЕНДАЦІЇ АНАЛІТИЧНИМ ЦЕНТРАМ.....	8
РЕКОМЕНДАЦІЇ ДОНОРСЬКИМ ОРГАНІЗАЦІЯМ	8
ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ	9
ВСТУП.....	10
ПРОПОЗИЦІЯ НА РИНКУ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДІЯЛЬНІСТЬ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ І СПІВПРАЦЯ З ОРГАНАМИ ВЛАДИ	12
ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК ВІД ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	19
ПОЛЕ АНАЛІТИКИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ОЧИМА САМИХ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ	20
АКТУАЛЬНІ ТЕМИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ – ДУМКИ ПРЕДСТАВНИКІВ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ	21
(САМО)ОЦІНКА ВПЛИВУ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ НА ПУБЛІЧНУ ПОЛІТИКУ	22
ПОПИТ НА РИНКУ АНАЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	24
ЗАПИТ ОРГАНІВ ВЛАДИ НА АНАЛІТИЧНІ ПРОДУКТИ	25
КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ АНАЛІТИЧНИХ ПРОДУКТІВ	28
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ І ВПЛИВУ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	29
ДУМКИ І ПОГЛЯДИ НА РОЗВИТОК НЕЗАЛЕЖНОЇ АНАЛІТИКИ В УКРАЇНІ ПРЕДСТАВНИКІВ МІЖНАРОДНИХ ДОНОРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	32
КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	36
Додаток 1. ПЕРЕЛІК РЕСПОНДЕНТІВ, ЯКІ УВІЙШЛИ ДО ВИБІРКИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
Додаток 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.	
Додатки 3. ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОПИТУВАННЯ	

РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження проведене дослідницькою агенцією Vox Populi у липні – жовтні 2021 року на замовлення Міжнародного Фонду «Відродження» в межах «Ініціативи з розвитку аналітичних центрів» (далі - Ініціатива), яка реалізується Фондом у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції.

Дослідження проводилося на основі аналізу відкритих даних про діяльність аналітичних центрів, результатів такої діяльності, експертних інтерв'ю з представниками різних типів організацій, які виконують аналітичну роботу, та з представниками органів державної влади, які користуються аналітичними продуктами у своїй діяльності; окремою групою респондентів було визначено представників донорських (міжнародних донорських) організацій та проектів міжнародної допомоги.

У порівнянні з даними попереднього дослідження, проведеного 2018 року, нинішня діяльність і рівень впливу аналітичних центрів, як незалежних¹, так і комерційних, демонструє тенденцію до зниження рівня їхньої залученості до процесів прийняття рішень. Можна говорити про звуження вікна можливостей для взаємодії з органами державної влади. Більшість респондентів пов'язують це з політичними змінами та призначенням 2019 року нових ключових осіб в органах центральної виконавчої влади.

3-поміж усіх респондентів лише двоє представників аналітичних центрів стверджують, що не відчували негативних змін щодо рівня своєї залученості до розробки державних політик.

Більшість респондентів з числа цієї групи зазначили, що зміна динаміки окремих реформ (так званий «турборежим», широко обговорюваний у медіа в 2019-2020 рр. та покликаний прискорити перебіг ключових для України з точки зору нової влади реформ) не дозволила багатьом аналітичним центрам швидко побудувати стійкі зв'язки з новими очільниками центральних органів виконавчої влади.

Іншими словами – однією з найбільш актуальних проблем для аналітичних центрів є чіткий артику-

льований запит на їхню роботу з боку органів державної влади на постійній основі.

Тим часом іншою потребою, яка поки що залишається незадоволеною на думку аналітичних центрів, є замовлення на оплатній основі органами державної влади аналітичних продуктів у аналітичних центрів. Така практика повністю відсутня на даний момент в аналітичних центрах, представники яких взяли участь у дослідженні. Виключенням є грантові проекти, отримані від державних установ (наприклад, у попередні роки – від Українського Культурного Фонду, який надає державну грантову підтримку), та дослідження, які виконуються за міжнародної підтримки і потім передаються органам державної влади у користування.

На сьогодні саме донорські (міжнародних донорських) організації формують попит на аналітичні продукти для прийняття рішень у сфері державних політик. За відсутності зацікавленості (або спроможності) держави в оплаті дослідних проектів, міжнародні донори надають левову частку ресурсів для українських аналітичних центрів і є одними з основних споживачів аналітичних матеріалів аналітичних центрів, поряд із засобами масової інформації та громадськими організаціями².

Така залежність від іноземних донорів може піддаватися критиці в частині впливу останніх на формування політичного порядку денного. І представники аналітичних центрів, і органів державної влади неодноразово звертали увагу на кон'юнктуру окремих Тематик досліджень, які відповідають більше запитам і пріоритетам донорських організацій, а не потребам аналітиків і влади.

Однак це не означає, що аналітичні центри приймають порядок денний донорів як належне. Аналітичні центри намагаються контекстуалізувати дослідження і аналітичні матеріали спираючись на державний порядок денний і основні кластери реформ. У переважній більшості аналітичні матеріали завжди орієнтуються органи центральної влади в якості бенефіціарів кінцевого продукту.

Важливо відзначити, що органи державної влади не завжди активно декларують участь аналітичних центрів у розробці законів і підзаконних актів.

1 Тут і далі - незалежні аналітичні центри - центри, які діють на базі громадських організацій.

2 https://dif.org.ua/uploads/pdf/1421935943_3402.pdf

Втім, відповідна інформація може, зазначається на сайтах самих аналітичних центрів. Така ситуація може свідчити про несистемність взаємовідносин органів державної влади та аналітичних центрів. За таких умов ефективно адвокатувати окремі зміни на рівні політик незалежним аналітичним центрам складно, адже важливу роль у цьому процесі відіграє і «безпосередня причетність і залученість» органів державної влади до створення аналітичного продукту і визнання висновків дослідження.

[Як засвідчують результати опитування і аналітичних центрів, і представників органів державної влади, співпраця між ними сьогодні частіше відбувається спорадично – в межах виконання певних міжнародних зобов'язань, міжнародних програм або проєктів.](#)

Незалежні аналітичні центри беруть участь у розробці різноманітних стратегій, планів, рекомендацій і проєктів, проводять активну роботу в багатьох тематичних напрямках, які стосуються пріоритетних сфер державного управління та присвячені основним аспектам і «больовим точкам» реформ. Часто теми безпосередньо перетинаються з пріоритетними сферами державного управління та присвячені основним аспектам реформ і «больовим точкам». Основні тематики можна згрупувати у наступні кластери:

- Міжнародні відносини та безпека;
- Охорона здоров'я;
- Економічний розвиток;
- Демократія та виборчі права;
- Моніторинг імплементації реформ;
- Освіта;
- Внутрішнє переміщення та наслідки збройного конфлікту;
- Реінтеграція непідконтрольних територій;
- Медіа та інформаційна політика;
- Екологія та природні ресурси;
- Децентралізація.

Згідно аналізу відкритих джерел - веб-сайтів незалежних аналітичних центрів, публікацій результатів досліджень тощо, незалежні аналітичні центри майже не вказують у своїх матеріалах за останні 3 роки органи державної влади як бенефіціарів та партнерів у створенні таких матеріалів.

Згідно проведених інтерв'ю існує фактична взаємодія і співпраця з органами державної влади, й говорять про поширену практику «замовлення» міжнародними донорськими організаціями аналітичних матеріалів за специфічними темами з метою їх подальшої передачі органам державної влади.

Під час інтерв'ю представники державної влади вказували, що користуються аналітикою і результатами досліджень державних аналітичних центрів. Найчастіше згадувалися Національний інститут стратегічних досліджень, дослідницькі інститути Національної академії наук України, зокрема, Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи, Інститут економіки та прогнозування НАН України. Однак інформація про кількість та частоту використання ресурсів державних дослідницьких інституцій не публікується відповідними органами державної влади. Як зазначали представники влади, використати кошти на проведення досліджень силами державних дослідницьких і аналітичних центрів зручніше. Однак у більшості своїй респонденти зазначали, що академічні й афілійовані до міністерств державні аналітичні центри тяжіють до теоретизації, й у переважній більшості не можуть задовольнити запит влади на якісну аналітику.

[Базова раціоналізація вибору теми для незалежних аналітичних центрів заснована на профільній спеціалізації самої організації; зазвичай кожна організація має обмежену кількість тематичних кластерів \(за сферами публічної політики\), у яких реалізуються дослідження й аналіз.](#) Деякі великі дослідницькі та аналітичні центри можуть охоплювати відразу кілька тематичних кластерів, що необов'язково перетинаються між собою.

[Другий рівень раціоналізації вибору теми дослідження залежить від залучених до дослідження донорів, чий попит на той чи інший аналітичний продукт може визначати фокус на тих чи інших аспектах теми.](#)

Особливістю становища неурядових аналітичних центрів в Україні є те, що неурядові аналітичні центри, які не отримують державного фінансування на регулярній основі, фактично можуть відігравати важливу провідну роль серед інституцій, які займаються аналізом політик. У той час як комерційні аналітичні центри діють, як правило, як консалтингові фірми і невідомі широкому загалу.

При цьому рівень довіри до роботи відомих незалежних та комерційних аналітичних центрів з боку представників органів державної влади залишається стабільно високим.

З моменту свого заснування провідні аналітичні центри поступово довели свою спроможність і заслужили довіру громадськості та міжнародної спільноти. [Українські аналітичні центри представ-](#)

лені в більш ніж 30 різних номінаціях рейтингу аналітичних центрів³ Go Global TT. Вони є членами міжнародних експертних мереж і мають двосторонні партнерські відносини з відомими колегами з усього світу.

Українські аналітичні центри взяли активну участь у розробці угод парламентської коаліції, планів дій для декількох урядів, десятків законопроектів, стратегій та інших документів, які стосуються державних політик. У той же час експерти аналітичних центрів активно сприяли реалізації Угоди про асоціацію Україна-ЄС, беручи участь в розробці відповідних нормативних актів, у їхній адвокації та моніторингу їх виконання. Аналітичні центри допомагають поширювати на міжнародному рівні інформацію про перебіг реформ в Україні та наслідки російської агресії, також сприяючи формуванню та зміцненню міжнародної коаліції на підтримку нашої країни. Пошук шляхів припинення російсько-українського збройного конфлікту, подолання його наслідків і відновлення суверенітету й територіальної цілісності є одним з пріоритетних напрямків діяльності окремих національних аналітичних центрів.

Водночас аналітичні центри взяли на себе і невластиву подібним організаціям місію політичної просвіти, сприяючи кращому розумінню політичних процесів в багатопартійній системі, відмінностей між конкуруючими ідеологіями і практичних наслідків їх реалізації в різних сферах. Аналітичні центри послідовно допомагали виборцям розпізнавати відмінності між політичними програмами кандидатів і партій на президентських, парламентських і місцевих виборах.

Із ростом суспільної уваги та довіри аналітичні центри поступово перетворилися в надійних гравців для оцінки роботи уряду шляхом моніторингу, аналізу та оцінки його дій з точки зору суспільних інтересів.

Іншими завданнями аналітичного центру є дослідження і варіантів рішень виявлених у тій чи іншій сфері публічної політики проблем, інтерпретація існуючих знань, поряд із роз'ясненням та поясненням політичних процесів і рішень, а також відстоювання власних (або чужих) ідей і пропозицій.

Наприклад, в Україні в різний час неурядові аналітичні центри відігравали значну роль у розробці

концептуальних державних документів у різних сферах, включно із стратегіями, концепціями та політичними програмами. Дослідження політик, поєднані з дослідженнями громадської думки, стали важливим й унікальним інструментом для вивчення різних процесів у суспільстві.

Представники влади декларують значну потребу в якісних аналітичних матеріалах. Вони також стверджують, що більшою мірою їхній попит на якісну аналітику для ухвалення державних рішень задоволений. Вони користуються аналітичними звітами і записками, які готують співробітники органів влади – відповідних аналітичних відділів та департаментів відомств, послуговуються матеріалами, які є у відкритому доступі й активно взаємодіють із донорами, які допомагають їм у формуванні запиту, пошуку виконавців дослідження серед незалежних аналітичних центрів та фінансуванні цієї роботи.

Підготовку проєктів державних рішень здійснюють співробітники департаментів, і часто саме вони виступають найбільш «вдячними» користувачами повних аналітичних продуктів і звітів. Відтак, щоденна безпосередня робота, яка забезпечуватиме також інституційну наступність в умовах кадрових змін чиновників топ-рівня, має бути зосереджена на держслужбовцях цієї ланки. Презентація результатів для чиновників топ-рівня, як правило, може обмежуватися стислими резюме дослідження і візуальними продуктами.

Порівняно з затребуваністю аналітичних продуктів з боку органів державної влади у 2018 році, наразі представники аналітичних центрів і міжнародних організацій відмічають тенденцію до зниження рівня запиту на незалежну аналітику з боку влади. У своїх оцінках респонденти покладаються здебільшого на суб'єктивне відчуття та загальні спостереження за іншими аналітичними центрами.

Зі зміною ключових представників влади у 2019 році більшості аналітичних центрів довелося налагоджувати нові контакти з очільниками урядових установ - інституційної наступності та постійної практики ухвалення державних рішень на основі незалежної аналітики поки що не випрацювано. Цей висновок підтверджують і представники органів державної влади. Взаємодія між сторонами відбувається у формальний і неформальний спо-

3 Global Go to Think Tank Index Report; Think Tank Civil Society Program (TTCSP) див. <https://www.gotothinktank.com/global-goto-think-tank-index>

сіб. Більшість аналітичних центрів мають доступ до стейкхолдерів і підтримують з ними контакт - запрошують на публічні заходи, надсилають матеріали та результати досліджень, листуються, спілкуються в месенджерах і соціальних мережах.

Аналітичним центрам досить складно говорити про однозначний прямий вплив на розвиток публічних політик. Вони схиляються до того, що їхні аналітичні продукти мають, здебільшого непря- мий вплив - завдяки незалежній аналітиці органи державної влади можуть отримати альтернативну точку зору на ситуацію і вирішення тої чи іншої проблеми, взяти до уваги рекомендації аналітич- них центрів. Здебільшого про такий непря- мий вплив з боку незалежних аналітичних центрів го- ворять і представники міжнародних донорських організацій. Представники органів державної

влади відмічають важливу роль незалежних ана- літичних центрів у системі розвитку державної політики, водночас, на їхню думку, прямий вплив більшості з них на даний час незначний.

Ситуація, пов'язана із COVID-19, наклала суттєвий відбиток на взаємодію органів державної влади із громадськістю і, зокрема, з аналітичними цен- трами – більшість комунікацій було переведено в онлайн-формат. З одного боку, зменшення кілько- сті публічних та консультаційних заходів негативно впливає на розвиток і підтримку співпраці аналі- тичних центрів з новими очільниками державних установ. З іншої сторони, ряд незалежних аналі- тичних центрів і представників донорських орга- нізацій вважають, що онлайн-формат заходів багато у чому дозволив спростити взаємодію між різними стейкхолдерами і доступ до медіа.

РЕКОМЕНДАЦІЇ АНАЛІТИЧНИМ ЦЕНТРАМ

- ▶ Розробити стратегію взаємодії та комунікації з представниками вищих органів державної влади з метою просування результатів своєї діяльності, впливу на формування державних політик;
- ▶ Оформити офіційні домовленості з вищими органами державної влади щодо співпраці з проведення аналітичної та дослідницької роботи;
- ▶ Розробити та оформити формат, зміст та підходи сталої взаємодії із представниками влади як у тривалій перспективі, так і у відповідь на ad-hoc запити, які виникають під час розробки та реалізації політик;
- ▶ Напрацювати систему позиціонування експертизи організації у тій чи іншій сфері досліджень публічної політики назагал – у медіа, для органів державної влади та для представників донорської спільноти; варто розглянути можливість створення онлайн-порталу для презентації конкретних експертів та спеціалізацій дослідницьких організацій з метою їхньої публічної верифікації та доступу до них за допомогою публічного запиту;
- ▶ Аналітичним центрам варто розробити та впровадити систему моніторингу й оцінки впливу результатів своєї дослідницької та аналітичної діяльності на прийняття рішень у сфері державних політик;
- ▶ Спираючись на дані опитування представників органів державної влади, актуальною видається організація платформи для презентації та передачі результатів публічних досліджень представникам вищих органів державної влади. Це сприятиме впізнаваності дослідників, аналітиків та підвищить якість методологічних дискусій у сфері досліджень публічної політики. Важливий вплив створення та розвитку спільноти аналітичних центрів на базі такої платформи матиме й на процес адвокації та формування запитів з боку органів державної влади. Прикладом ефективної спільної роботи незалежних аналітичних центрів, на думку органів державної влади, є попередня діяльність Реанімаційного Пакету Реформ.

- ▶ Активізувати участь аналітичних та дослідницьких центрів у публічних обговореннях проектів політик на стадії розробки; важливою також може бути адвокація впровадження академічних / наукових рад при вищих органах державної влади на офіційному рівні, що може підвищити можливість впливу експертного середовища на розробку та впровадження політик;
- ▶ Напрацювати сталі відносини з представниками вищих органів влади України, **варто пропонувати свою експертизу поза межами виконання дослідження та аналітики «на замовлення»**. Слід започаткувати та підтримати сталий діалог, що сприятиме, зокрема, здатності виявляти потреби та формулювати точний запит з боку органів державної влади на незалежну аналітику та використання результатів дослідження під час розробки політик;
- ▶ Проаналізувати ефективність участі представників незалежних аналітичних центрів у громадських радах при центральних органах влади – чи сприяє робота в громадських радах збільшенню рівня впливу незалежної аналітики на якість публічної політики. **Слід напрацьовувати альтернативні способи взаємодії – стейкхолдерські або експертні консультації.**

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДОНОРСЬКИМ ОРГАНІЗАЦІЯМ

- ▶ **Доцільною є подальша цільова підтримка інституційної спроможності незалежних аналітичних центрів з фокусом на аспекти, які сприятимуть підвищенню рівня впливу організацій на розвиток публічної політики, зокрема, в частині здатності аналітичних центрів виявляти актуальні потреби з боку органів державної влади та враховувати їх під час формування власного порядку денного, будувати співпрацю з органами державної влади та в середовищі аналітичних центрів, підвищувати свою медійну присутність, взаємодіяти з міжнародними дослідницькими і аналітичними спільнотами. В межах такої підтримки важливою є підтримка досліджень, які б відповідали запиту з боку органів публічної влади.**

- ▶ Підтримати створення інформаційного ресурсу (цифрової платформи) з інформацією про наявні в Україні незалежні аналітичні центри та сфери дослідження публічної політики, прикладами аналітичних досліджень, які реалізували аналітичні центри для органів влади. Заохочувати аналітичні центри використовувати цей ресурс для систематизації та просування своїх послуг потенційним стейкхолдерам. Популяризувати цей ресурс серед органів державної влади як базу даних про організацію, які досліджують різні сфери публічної політики в Україні. Для забезпечення сталості роботи ресурсу звернути увагу на підтримку адміністрування ресурсу.
- ▶ Популяризувати серед представників органів державної влади використання даних незалежних аналітичних досліджень під час розробки рішень і проєктів у різних сферах публічної політики – просувати кращі міжнародні практики співпраці влади з аналітичними центрами, фінансувати навчальні та консультаційні заходи за участі представників органів державної влади та аналітичних центрів. Заходи можуть бути присвячені практичним аспектам взаємодії органів державної влади з аналітичними центрами, можливостями використання даних незалежної аналіти-
- ки, її переваги для представників органів державної влади. Доцільними видається навчання аналітичних центрів специфіці (процедур) розробки і прийняття рішень у сфері публічної політики - за участі представників органів державної влади.
- ▶ Підтримувати формування і розвиток спільноти незалежних аналітичних центрів – дослідників різних сфер публічної політики – через мережування, підтримку коаліційних зусиль незалежних аналітичних центрів під час взаємодії з представниками органів державної влади. Підтримати розробку стратегію спільної взаємодії і адміністрування активностей учасників спільноти, заохочувати керівників аналітичних центрів, зацікавлених у створенні такого органу до дискусії і стратегічного планування діяльності та синергії зусиль аналітичних центрів, які реалізують дослідження у різних сферах публічної політики.
- ▶ У рамках діяльності консультаційних місій і програм технічної підтримки уряду стимулювати органи державної влади до прямої взаємодії з незалежними аналітичними центрами та використання даних незалежних аналітичних досліджень у розробці державної політики.

ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналітичний звіт підготований на замовлення Міжнародного Фонду «Відродження» в межах «Ініціативи розвитку аналітичних центрів» (далі - Ініціатива), яка реалізується Фондом у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи за підтримки Посольства Швеції в Україні. Ініціатива покликана сприяти покращенню якості державної політики та державних рішень через підтримку неурядових організацій – аналітичних центрів, які виробляють професійні та конкурентні аналітичні продукти, що мають вплив на розробку та впровадження державних політик в Україні.

Починаючи з 2014 року, реалізація Ініціативи відбувається у декілька етапів – інституційну грантову підтримку протягом двох хвиль реалізації ініціативи з початку Ініціативи по 2021 рік отримали **35 неурядових** організацій.

За підтримки Ініціативи у 2018 році проведено дослідження ринку аналітичних продуктів, результати якого продемонстрували, що у представників органів державної влади є попит на якісну аналітику в сфері державних політик, на яку вони готові спиратися під час прийняття державних рішень; між органами державної влади та аналітичними центрами – як незалежними, так і комерційними – відбувалася співпраця і комунікація на різних рівнях. Водночас, дослідження виявило і виклики, які неурядові та донорські організації мають подолати, щоб незалежна аналітика здійснювала більший вплив на державну політику.

Дане дослідження покликане вивчити поточний стан сфери досліджень публічної політики в Україні з точки зору запиту на них та наявної пропозиції, очікувань щодо розвитку сфери в майбутньому. Також метою дослідження є визначення змін, які

відбулися в сфері за три останні роки (у порівнянні з результатами дослідження 2018 року). Як і попереднє, це дослідження не є репрезентативним і не охоплює широку сферу всіх державних політик. Його висновки спираються, перш за все, на дані, отримані під час експертних глибинних інтерв'ю з респондентами та респондентками, які увійшли до вибірки дослідження, а також на інформацію з відкритих джерел – електронні медіа, соціальні мережі й веб-сайти аналітичних центрів та органів державної влади⁴.

Головними дослідницькими завданнями були:

- визначення поточних трендів у дослідженнях у сфері публічних політик,
- вивчення викликів, з якими стикаються аналітичні центри під час реалізації дослідницької, аналітичної роботи та взаємодії з органами державної влади, підходів та способів задоволення потреб в аналітичних продуктах з боку органів державної влади.

Побіжно під час реалізації дослідження вивчався й вплив тих чи інших аналітичних продуктів на різні сфери державної політики.

Всього до вибірки дослідження увійшли: 24 представники аналітичних центрів – незалежних (як тих, що отримали підтримку від Ініціативи, так і тих, які здійснюють свою діяльність за підтримки інших донорів), 6 представників міжнародних донорських організацій, які в той чи інший спосіб надають підтримку незалежним аналітичним центрам або ж замовляють дослідження, й 22 представники органів державної влади.

⁴ Якісні методи дослідження та аналіз інформації з відкритих джерел дозволяють визначити закономірності, тренди, зробити узагальнення думок і даних, отриманих від обраних представників груп респондентів. Водночас, висновки даного дослідження не можуть бути екстрапольовані на всі сфери досліджень державної політики й будуть обмежуватися лише тими, які знаходяться у полі професійних інтересів респондентів дослідження.

ВСТУП

Україна є одним з багатьох різних контекстів, в які потрапила ліберально-демократична концепція «аналітичних центрів» з моменту її появи в США під час Другої світової війни⁵. У процесі експорту в інші країни первісне значення «аналітичного центру» як «некомерційної [організації], незалежної від держави і що займається перетворенням політичних проблем у відповідну державну політику» активно обговорювалася⁶.

Зокрема, палкі дебати розгорнулися серед дослідників аналітичних центрів у країнах з перехідною економікою, які ставили під сумнів ідеологічну незалежність аналітичних центрів як від держави⁷, так і від ліберальних міжнародних донорів⁸. Інші вчені розробили більш інклюзивний підхід, беручи до уваги контекстуальні обмеження аналітичних центрів у неоліберально-демократичних контекстах⁹.

З моменту свого заснування провідні аналітичні центри поступово довели свою спроможність і заслужили довіру громадськості. Їх дослідницька робота високо цінується урядом країни, вченими і суспільством. Вони служать джерелом об'єктивної і неупередженої інформації про Україну для міжнародних організацій, іноземних урядів, корпорацій, науковців, експертів, представників ЗМІ в усьому світі. Українські аналітичні центри представлені в більш ніж 30 різних номінаціях рейтингу TTCSP¹⁰. Вони є членами міжнародних експертних мереж і мають двосторонні партнерські відносини з відомими колегами з усього світу. Однак це не означає, що їх розвиток проходить без проблем, а майбутнє безхмарне.

Українські аналітичні центри взяли активну участь у розробці угод парламентської коаліції, планів дій для декількох урядів, десятків законопроектів, державних стратегій та інших документів. У той же час експерти активно сприяли реалізації

Угоди про асоціацію Україна-ЄС, беручи участь у розробці відповідних нормативних актів, в їхній адвокації та моніторингу їх виконання. Аналітичні центри допомагали поширювати по всьому світу точну і правдиву інформацію про реформи в Україні та наслідки російської агресії, також сприяючи формуванню та зміцненню міжнародної коаліції на підтримку нашої країни. Пошук шляхів припинення російсько-українського збройного конфлікту, подолання його наслідків і відновлення суверенітету та територіальної цілісності є одним з пріоритетних напрямків діяльності національних аналітичних центрів.

У той же час аналітичні центри взяли на себе місію політичної освіти, сприяючи кращому розумінню політичних процесів у багатопартійній системі, відмінностей між конкуруючими ідеологіями та практичними наслідками їх реалізації в різних сферах. Аналітичні центри послідовно допомагали виборцям розпізнавати відмінності між політичними програмами кандидатів і партій на президентських, парламентських і місцевих виборах. Із ростом суспільної уваги та довіри аналітичні центри поступово перетворилися в «громадську вилку» для оцінки уряду шляхом моніторингу, аналізу та аналізу його дій з точки зору суспільних інтересів.

Основним завданням аналітичного центру є дослідження та генерація нових знань, у той час як інтерпретація існуючих знань, поряд із роз'ясненням та поясненням політичних процесів й рішень, а також відстоювання власних (або чужих) ідей та пропозицій є додатковими функціями.

Наприклад, в Україні в різний час неурядові аналітичні центри відігравали значну роль в розробці концептуальних державних документів у різних сферах, включно із стратегіями, концепціями та політичними програмами. Соціологічні

5 J. G. McGann and K. R. Weaver, "Think Tanks and Civil Societies in a Time of Change," in *Think Tanks & Civil Societies: Catalysts for Ideas and Action*, ed. James G McGann and Kent R. Weaver (New York: Routledge, 2017), 1–35.

6 Там само, р. 3.

7 D. Stone, "Think Tanks and Policy Advice in Countries in Transition," 2005 (Paper prepared for the Asian Development Bank Institute Symposium: "How to Strengthen Policy-Oriented Research and Training in Viet Nam," Hanoi, Viet Nam, 31 August 2005).

8 I. Krastev, "Think Tanks: Making and Faking Influence," *Southeast European and Black Sea Studies* 1, no. 2 (2001): 17–38; D. Stone, "Recycling Bins, Garbage Cans or Think Tanks? Three Myths Regarding Policy Analysis Institutes," *Public Administration* 85, no. 2 (2007): 259–78.

9 McGann and Weaver, "Think Tanks and Civil Societies in a Time of Change."

10 McGann, James G., «2020 Global Go To Think Tank Index Report» (2021). TTCSP Global Go To Think Tank Index Reports. 18. https://repository.upenn.edu/think_tanks/18

дослідження стали важливим та унікальним інструментом для вивчення різних процесів в суспільстві.

Досліджувані аналітичні центри не всі є «класичними» з точки зору наведеної вище дефініції. Так, у їхній діяльності може бути ухил – у аналітично-дослідницьку роботу, у медійну сферу або ж в

адвокаційну. Цей аспект викликає, з одного боку, різночитання у розумінні різними групами респондентів діяльності аналітичних центрів і того, які організації ми можемо вважати такими, з іншого – дає можливість розширити дослідницьке поле та визначити вплив, який організації, що продукують аналітику, мають на розробку й прийняття державних політик.

ПРОПОЗИЦІЯ НА РИНКУ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДІЯЛЬНІСТЬ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ І СПІВПРАЦЯ З ОРГАНАМИ ВЛАДИ

Аналітичні центри в Україні реалізують свої дослідження у різних сферах: економіка, соціальна політика, політико-правова сфера, сфера енергетики, екологія, міжнародні відносини тощо.

Характерною особливістю дослідницької й аналітичної діяльності більшості організацій є міждисциплінарний характер програм і проєктів, які вони реалізують. Наприклад, економічна сфера часто поєднується зі сферою соціальної політики, охорони здоров'я, гуманітарними питаннями. Питання національної безпеки – з дослідженнями міжнародної політики, процесів реінтеграції, діяльності правоохоронних органів тощо.

«Щоб досліджувати її (тему) з різних боків, необхідний міждисциплінарний аналіз, який є сильною стороною сфери до-

сліджень публічної політики» (Керівник незалежного неурядового АЦ)

На підбір та пріоритизацію тем, на яких концентрує свою діяльність організація з числа незалежних аналітичних центрів, напряму впливають:

- ▶ наявність запиту з боку донорської організації та, відповідно, можливості фінансування аналітичної та дослідницької роботи;
- ▶ наявність експертної та кадрової бази, здатної забезпечити якісний аналітичний продукт і, звичайно, подальший аналіз затребуваності цих досліджень з боку кінцевих бенефіціарів з числа органів влади.

До сфер, які незалежні і комерційні аналітичні центри, які взяли участь у дослідженні, виділяють як пріоритетні, відносяться:

Економічна сфера	макроекономіка міжнародна економіка економічний розвиток України та економічні реформи податкова система міжнародна торгівля прогнозування бюджету пенсійна реформа – бюджетне навантаження розвиток бізнесу та бізнес-екосистем креативна економіка зелена економіка
Соціальна і гуманітарна сфери	громадське здоров'я освітня політика соціальний захист і підтримка населення, сфера соціальних послуг демографічні та міграційні процеси переселення та реінтеграційні процеси сфера культури безпека у громадах розвиток людського капіталу
Політико-правова і міжнародна сфери	політика по деокупації і реінтеграції окупованих територій Луганської та Донецької областей сфера кримінальної юстиції та діяльності правоохоронних органів оцінка ефективності діяльності державних інституцій міжнародна політика України: аналіз і моніторинг виконання міжнародних зобов'язань, адаптація законодавства до стандартів ЄС національна безпека, євроатлантична тематика та співпраця України з НАТО секретність інформації та право на доступ до публічної інформації сфера протидії корупції земельні відносини державне управління
Енергетика і екологія	енергозбереження «зелений курс»

Дослідження у сфері публічних політик, які реалізують консалтингові або комерційні компанії багато в чому можуть перетинатися з темами, що реалізують в рамках своєї діяльності незалежні аналітичні центри. Консалтингові та комерційні організації помітно менш прив'язані до певних тем або сфер досліджень. Як правило, комерційні організації частіше позиціонують себе відповідно до компетенцій своєї команди та мають більше свободи у можливості тимчасового залучення сторонніх експертів для покриття ситуативних потреб зі створення певного продукту.

Організації також можуть вибудовувати власний порядок денний, який не залежить від донора,

але для успішної реалізації проекту та пошуку фінансування запропонована ними тема має відповідати суспільному або політичному інтересу, бути цікавою міжнародним організаціям, які здебільшого й фінансують роботу аналітичних центрів та можуть виступати посередниками між аналітичними центрами і органами влади.

«Ми займаємося прикладними речами, оцінка впливу глобального потепління на кількість тортур в поліції - це, можливо, цікава тема, але за це ніхто не заплатить. Відповідно, як ми цим будемо займатись?» (Керівник незалежного аналітичного центру).

Комерційні організації, представники яких брали участь в дослідженні, як правило, орієнтуються у своїй діяльності на запити й відкриті тендери у сфері консультування та досліджень, які входять до сфери їхніх професійних інтересів. При цьому вони не схильні позиціонувати себе у певних нішевих темах. Навпаки, це суттєво звужує поле їхньої професійної та комерційної репрезентації. Тож підхід, яким керуються такі компанії у виборі тем та сфер роботи, полягає у наявності компетенцій і фаховості дослідницької команди, а також – в наявності підрядників, які доповнюють компетенції співробітників консалтингу. Щодо вибору тем майбутніх досліджень консалтинги частіше орієнтуються на порядок денний донорських організацій.

«Ми найчастіше відштовхуємося від побажань та адженди донорських організацій. Сказати, що ми самі визначаємо свою адженду – це буде не зовсім правильно. У будь-якому випадку ми підлаштовуємося під потреби їхнього порядку денного». (Представник комерційного аналітичного центру).

Експерти проектів, спрямованих на впровадження окремих реформ під парасолькою міжнародних консалтингових компаній, у свою чергу, поєднують адміністративну, комунікаційну, аналітичну та адвокаційну складові. До того ж у своїх тематичних пріоритетах вони повністю залежать від порядку денного свого донора та заздальгідь прописаних цілей та завдань проекту, які можуть включати в себе, зокрема, формування запиту в органах влади на розвиток політик у тій чи іншій сфері. Так, одна з респонденток дослідження зауважувала про те, що у своїй діяльності її проект фактично сприяє створенню публічної політики у сфері охорони здоров'я, яка на даний час у державі відсутня.

«Публічної політики в сфері охорони здоров'я досі не існує, у зв'язку з постійними політичними змінами, іншими акцентами, не-популярністю медичної реформи, тому що вона одна з небагатьох реформ, які відбуваються в країні. Вона доволі зрушує фундаментальні правила гри, це доволі боляче для системи, це непопулярно для політиків, як на національному, так і на місцевому рівні. Але ми рушимо цю реформу, ми розуміємо, що без цього нічого не зміниться». (Експертка проекту підтримки реформи,

який впроваджується міжнародною консалтинговою компанією).

Серед інших тем, які (на думку опитаних представників організацій) потрібно розробляти і далі є:

- ▶ розвиток досліджень у сфері цифровізації,
- ▶ дослідження, що становлять цінність для просування окремих реформ або моніторингу реалізації державних політик (наприклад, аграрний сектор, реінтеграція, соціальний захист, пенсійна реформа тощо);
- ▶ проблематика Донбасу та реінтеграція тимчасово окупованих територій;
- ▶ мовна політика в Україні та політика історичної пам'яті тощо.

Спектр основних споживачів аналітичних продуктів незалежних аналітичних центрів досить широкий. Подібні аналітичні центри, перш за все, виділяють в якості своєї аудиторії представників усіх гілок влади – як вищого, так і середнього рівня. Причому взаємодія з останніми оцінюється окремими організаціями як більш ефективна в розрізі системного просування змін і рекомендацій, які розробляють аналітичні центри.

«Коли ми говоримо про бенефіціарів, стейкхолдерів, ми непевні, чи є умовний міністр внутрішніх справ нашим основним стейкхолдером. Ми маємо на увазі зміну дискурсу, щоб дискусії на тему злочинності, злочину, безпеки, органів правопорядку були на значно вищому рівні, щоб ми говорили про відсутність вакууму прийняття та використання законів. Таким чином вже неважливим буде прізвище міністра – буде важлива команда, яка залишається та працює незмінно». (Керівник незалежного аналітичного центру).

Водночас, варто відзначити, що серед опитаних є незначною частка організацій, які орієнтуються суто на органи влади. Більшість зазвичай намагається взаємодіяти з широким колом цільових аудиторій. Це зумовлено потребою у побудові та підтриманні репутації в колі міжнародних донорів та партнерів. Також подібні організації частіше намагаються приділяти увагу просвітницькій діяльності та зовнішній комунікації щодо результатів власної роботи, намагаючись доносити свої повідомлення як замовникам (органам влади, міжнародним та локальним донорам), так і широкому загалу.

«Ми орієнтуємося на органи влади, органи державного управління, експертів, які працюють в органах влади, які працюють в міжнародних організаціях, закордонних експертів, вітчизняну експертну аудиторію та академічну аудиторію також. І тих суб'єктів, які працюють у відповідних сферах, якщо йдеться про бізнес та економіку. Це можуть бути й великі компанії, які працюють у певних сегментах, чи то енергетики, чи то галузі економіки, які також є споживачами аналізу нашої експертизи. І в найбільш широкому варіанті - публіка, якій цікаві висновки подій тих чи інших сфер. І зарубіжний компонент - зарубіжні ЗМІ, представництва тут, в Києві, та за кордоном, представники Єврокомісії, Європарламенту». (Керівник незалежного аналітичного центру).

Комерційні аналітичні центри в інтерв'ю прямо вказують на те, що ключовим користувачем результатів їхньої роботи є, перш за все, донорська організація, бенефіціаром, у свою чергу, виступають центральні органи влади.

Незалежні аналітичні центри, які переважно є громадськими організаціями за організаційною формою, декларують свої цінності та цілі, а також сфери свого дослідницького й адвокаційного інтересу в статутах організацій, формулюють їх в якості візій, і, не зважаючи на високий рівень залежності свого фінансування від пріоритетів донорів, більшою мірою вказують на те, що вони самостійно формують порядок денний. Їхню позицію у сфері впливу на формування державних політик можна визначити як проактивну.

«Коли ми досліджуємо певну проблему, відповідно до своїх власних дослідницьких планів, ми робимо щорічно це планування, визначаємо наперед, які теми можуть бути цікавими й актуальними, в яких саме сферах. Ми зважаємо на те, чи можемо ми підвести під це дослідження фінансову основу, який донор і що може профінансувати, тоді тільки ми починаємо це робити. Тоді ми це робимо так, як самі це бачимо». (Керівник незалежного аналітичного центру).

Консалтингові агенції та комерційні аналітичні центри, у свою чергу, надають сервісні послуги у відповідності до своїх компетенцій і замовлення донорської організації.

«Ми можемо абсолютно будь-які сфери досліджувати, ми зараз в позиції, в якій допомагаємо уряду формувати економічну політику в цілому, як платформи, як консультативний центр». Керівник консалтингової компанії.

Як і раніше, формати аналітичних матеріалів, які виробляють аналітичні центри, залежать від запиту, теми дослідження та подальшого використання напрацьованих донорами й організаціями, що формують запит на такий продукт. Традиційно результатом більшості досліджень є розгорнуті аналітичні звіти.

«Найбільш затребуваними - аналітична доповідь, репорт, досить великий формат, який містить фактичний бекграунд, аналіз, який пояснює методологію та висуває гіпотезу, потім робить оцінки, висновки, варіанти, рекомендації. Повний набір. Але зараз ці речі потребують більше часу для того, щоб прочитати, то ми готуємо прості витяги, полісі бріфи короткого формату. На різні аудиторії - різні види наших продуктів». (Керівник незалежного аналітичного центру).

Для презентацій, публікацій і адвокаційної роботи організації готують короткі аналітичні довідки, бріфи, конспекти або нотатки. Більшість опитаних представників аналітичних центрів стверджують, що для ефективнішої взаємодії з представниками влади, що мають вплив на прийняття державних рішень, поступово скорочують формати аналітичних матеріалів. Таким чином, державні посадовці вищого рівня можуть швидко ознайомитися з ключовими знахідками, рекомендаціями та висновками дослідження. Можна зауважити, що більшість представників аналітичних центрів досить гнучкі у підготовці аналітики різного формату.

Іншими різновидами таких скорочених за обсягом аналітичних матеріалів є *алерти* (alerts) – оперативні аналітичні довідки щодо певної події або явища, в тій чи іншій сфері публічної політики, на які необхідно звернути увагу міжнародних партнерів; та детальний експрес-аналіз з рекомендаціями, який в основному готується для внутрішнього вжитку.

«Ми розуміємо, що дослідження на 70 сторінок мало хто буде читати. Тому краще робити brief по 5 сторінок. Ви-

пускаємо блоги, статті у ЗМІ задля охоплення аудиторії. Обов'язково робимо конспекти обговорень. Події, де можна побачити відео досліджень». Керівник незалежного аналітичного центру.

Представники комерційних аналітичних центрів, у свою чергу, вказують, що набір матеріалів для представників органів влади може також складатися з різних компонентів. Це може бути звіт з аналізу певної проблеми, звіт, який включає певний набір рекомендацій, регіональні, функціональні дослідження, пропозиції законодавчих ініціатив, комунікаційні матеріали, матеріали для підтримки імплементації певних політик тощо.

Організації по-різному визначають потреби органів державної влади в аналітичних продуктах. Однозначного тренду серед організацій у підходах до визначення потреб в аналітиці з боку органів державної влади визначити не можна. У той час як частина організацій, включно із комерційними консалтинговими компаніями, частково або повністю спираються на запит, сформований міжнародними організаціями в межах публічних або закритих тендерів, програм технічної підтримки уряду, інша частина стверджує, що тісно співпрацює зі своїми стейкхолдерами – представниками міністерств, парламенту, й намагається визначити їхній запит і потреби разом із ними. До відомих незалежних аналітичних центрів представники влади можуть звертатися із замовленнями тих чи інших досліджень або аналітики. Так, у декількох аналітичних центрів, які, зокрема, отримували підтримку в межах Ініціативи, є налагоджена співпраця з представниками влади в межах річних планів діяльності. Аналітичні центри, які вже мають репутацію на ринку, можуть визначати та обговорювати потреби органів державної влади у формальний та у неформальний спосіб.

«Ми їм кажемо, що для них вже щось розроблено, щоб вони брали та робили. Майже у всіх сферах аналітика потрібна до прийняття рішень, в процесі прийняття, а також після оцінка впливу аналітики. Тобто оце ознака цивілізованого управлінського процесу, коли аналітики чи аналітика залучаються до всіх питань прийняття рішень». (Керівник незалежного аналітичного центру).

Часто потреби у якісній аналітиці виявляються під час різних типів взаємодії та моніторингу законотворчої діяльності – який проект закону готується, яка постанова Кабінету Міністрів України, відповідно, щодо них можуть проводитися дослідження і готуватися аналітичні матеріали.

Всі без винятку незалежні неурядові та державні аналітичні центри вважають головними споживачами їхніх аналітичних продуктів органи державної влади та міжнародні організації. Для комерційних аналітичних центрів головними споживачами або замовниками їхньої продукції є донорські організації; органи державної влади, у свою чергу, можуть також бути бенефіціарами.

Якщо говорити про відповідні органи державної влади, то це більшість міністерств, парламентські комітети Верховної Ради України. Для незначної кількості аналітичних центрів споживачами, тобто «клієнтами», є окремі об'єднані територіальні громади й органи місцевого самоврядування.

Для двох незалежних аналітичних центрів споживачами є об'єднання та профільні громадські спільноти (наприклад, спільноти громадських організацій та активістів, які працюють у сфері освітньої політики або ж у сфері протидії корупції, чи діяльності правоохоронних органів).

Органи державної влади України, які є “споживачами” даних аналітичних центрів ¹¹	
1	Верховна Рада України: профільні комітети, апарат ВРУ, голови фракцій
2	Секретаріат Кабінету Міністрів України
3	Офіс Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції
4	Міністерство освіти і науки, Український інститут розвитку освіти
5	Міністерство цифрової трансформації України
6	Міністерство внутрішніх справ України
7	Міністерство юстиції України
8	Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України
9	Міністерство фінансів України
10	Міністерство економіки України
11	Міністерство енергетики України
12	Міністерство культури, Український культурний фонд
13	Міністерство інфраструктури України
14	Міністерство соціальної політики України
15	Міністерством розвитку громад та України
16	Міністерство закордонних справ України
17	Міністерство оборони України
18	Міністерство охорони здоров'я України
19	Національна служба здоров'я України
20	Центр громадського здоров'я України
21	Національний банк України
22	Державна митна служба України
23	Державна прикордонна служба України
24	Державна міграційна служба України
25	Національне агентство з питань запобігання корупції
26	Національне антикорупційне бюро України
27	Офіс з розвитку підприємництва та експорту
28	Юкрейн Інвест - урядовий офіс із залучення та підтримки інвестицій
29	Обласні державні адміністрації
Міжнародні донорські організації, які є споживачами аналітичних продуктів організацій і компаній ¹²	
1	Світовий банк
2	Представництво Європейської Комісії в Україні
3	Посольства іноземних країн
4	Міжнародний Фонд «Відродження»
5	Програми підтримки Уряду USAID
6	Міжнародний Фонд Виборчих Систем (IFES)

11 Перелік стейкхолдерів аналітичних центрів з числа органів державної влади складено на основі відповідей респондентів.

12 Список не є вичерпним і включає ті органи влади і міжнародні організації, які представники аналітичних центрів згадували найчастіше.

Залежно від сфери публічної політики та політичної кон'юнктури, запити на аналітику та дані з боку органів державної влади формуються радше спорадично, ніж системно.

На запит напряму впливають кадрові ротації в уряді. Водночас одностайності в цьому питанні серед аналітичних центрів також немає. Можна зробити висновок, що до певної міри такий запит опосередковано формують міжнародні донорські організації та проекти технічної підтримки, які, у свою чергу, є і безпосередніми замовниками аналітичних продуктів.

«На 2021 рік запиту на те, щоб державні політики були базовані на даних, радше немає. Радше є запит на швидкі ефективні рішення. Посадити тисячу дерев, відкрити президентський університет, показати красиву картинку на форумі. На це є запит. Тобто щось швидке та красиве. Немає запиту на те, щоб робити довгу реформу, яка буде тривати 20 років». (Представник незалежного аналітичного центру).

Винятком є взаємодія органів державної влади з державними дослідницькими інститутами – і замовлення, і формування запиту відбувається на регулярній основі, час від часу такі дослідження також можуть фінансуватися коштом міжнародних організацій. Наприклад, дослідження та прогнозування у сфері демографії, міграції та соціальної політики, офіційні статистичні дані по основним демографічно-економічним показникам населення на постійній основі затребувані Міністерством фінансів України, Міністерством соціальної політики України та іншими урядовими установами.

У порівнянні з дослідженням 2018 року, результати опитування представників незалежних аналітичних центрів свідчать і про неоднорідний досвід взаємодії з органами державної влади. Незначна частка респондентів говорить про відсутність змін у питаннях взаємодії з владою й переломним моментом у цьому називає 2014 рік.

«З 2018 року вона (взаємодія з владою) не дуже зазнала змін. Я думаю, що переломний момент був 2014 року, виріс запит до взаємодії з АЦ, це тоді відбулося; 2018 року нічого не змінилося, воно вже все було налагоджено». (Представник незалежного аналітичного центру).

Інша, значна частина незалежних аналітичних центрів (більше 50% опитаних респондентів) відмічають негативну динаміку, й пов'язують їх, перш

за все, зі зміною влади та персоналії в уряді й частими кадровими перестановками в керівництві органів державної влади.

Прихід до влади абсолютно нових людей, на думку частини респондентів, значною мірою ускладнив взаємодію з владою й обмежив коло потенційних партнерів з боку влади тими, хто знайомий з діяльністю тих чи інших аналітичних центрів.

«Взаємодія відбувається там, де нас знають. Періодично ми робимо заходи і запрошуємо органи влади. Останні 2 роки люди з аналітичних центрів пішли у владу, тому є наразі такі контакти». (Представниця незалежного аналітичного центру).

Окремі представники незалежних і комерційних аналітичних центрів, навпаки, вважають, що прихід нових людей у парламент та уряд, зокрема, з рядів представників громадських організацій, має позитивний вплив на якість взаємодії із ними.

«У новій владі менше людей, які відповідають нашим цінностям. Раніше діалог був якісніший». (Представниця незалежного аналітичного центру).

Ряд незалежних аналітичних центрів зазначають про ускладнення комунікації із представниками влади і залежність успішної комунікації від наявності персональних контактів в органах державної влади – формальна взаємодія ускладнилася, зокрема, й тому, що більшість громадських обговорень через обмеження, пов'язані із COVID-19, перемістилася в онлайн-формат.

«Взаємодія з владою зазнала змін 100%. Була можливість співпраці з профільним комітетом ВРУ, зараз через упереджене до нас ставлення такої можливості майже немає. Працюємо через одного-двох народних депутатів. Стосовно профільного міністерства – доводиться вибудовувати співпрацю на рівні заміністрів через постійні кадрові зміни».

І лише двоє з опитаних респондентів – представники незалежного і комерційного аналітичних центрів – відмічають позитивні зміни та спрощення способів комунікації з представниками влади. Це відбувається саме завдяки наявним неформальним зв'язкам і наявності конкретних персоналії в уряді або парламенті, які готові відстоювати або просувати ті чи інші пропозиції організацій.

Формати взаємодії аналітичних центрів із представниками влади:

- ▶ публічні заходи,
- ▶ презентації,
- ▶ громадські обговорення,
- ▶ закриті зустрічі,
- ▶ персональне консультування,
- ▶ офіційне листування.

Однак вагому частку тут обіймає і неофіційне спілкування. Вочевидь, це є наслідком наявної кадрової та політичної ситуації в органах державної влади. Позитивним тут є можливість оперативно адресування питань, пропозицій тощо (*наприклад, комунікація в коментарях під дописами у соціальних мережах, листування у месенджерах*). Однак це несе і ризик залежності взаємодії з владою від кадрової кон'юнктури, коли завдяки неформальним контактам стійкі інституційні зв'язки між сторонами не вибудовуються і зникають у разі кадрових змін.

ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК ВІД ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Незначна частина аналітичних центрів (4 респонденти) мають внутрішні процедури моніторингу та оцінки впливу (як їх називають деякі представники аналітичних центрів, метрики), які допомагають визначати рівень своєї присутності і впливу аналітичних продуктів на ті чи інші сфери державних політик. Одним з показників присутності в інформаційному полі стейкхолдерів може бути і наявність посилань або цитування матеріалів чи результатів досліджень аналітичних центрів у медіа та інформаційному просторі.

У тій чи іншій мірі статистику згадувань, публікацій у медіа та в соціальних мережах ведуть більшість аналітичних центрів, але досить складно за підсумками інтерв'ю оцінити, наскільки системно організації роблять таку оцінку. Дослідження відкритих джерел показало, що органи державної влади не посилаються напряму на дослідження незалежних аналітичних центрів та не згадують їх в офіційних документах. Виключенням можуть бути персональні публікації в соціальних мережах політиків або представників органів влади. Частіше про те, що їхні доробки використовуються у тих чи інших державних політиках зазначають на своїх веб-сайтах або в публікаціях самі аналітичні центри.

Щодо незалежних аналітичних центрів, які були або є учасниками Ініціативи, більшість з них про-

водить таку оцінку на регулярній основі в межах діяльності по внутрішнім комунікаціям. Часто такі показники можуть збиратися і в межах окремих проєктів, які реалізує організація на запит донорів.

***«Самостійно ми цього (збір зворотного зв'язку від органів державної влади) не робимо. Якщо є очевидно позитивні відгуки, ми їх зберігаємо та використовуємо у річних звітах та проєктних пропозиціях».** (Представник незалежного аналітичного центру.)*

За словами більшості респондентів, незалежні аналітичні центри обізнані щодо того, як сприймають їхню діяльність представники органів державної влади. Завдяки взаємодії у соціальних мережах, для деяких представників аналітичних центрів отримувати зворотній зв'язок неформально стало простіше. Наявність соціальних мереж до певної міри полегшує взаємодію з окремими представниками влади, зокрема, публічними політиками та депутатами – через коментарі та теги в публікаціях на Фейсбук.

***«Коли ми проводимо захід і запрошуємо віце-прем'єр-міністра, вона бере в ньому участь, дякує за матеріали, й вона їх отримує, то ми маємо надію, що потім вона буде їх використовувати. Те саме стосується й інших відомств. Дуже добре, коли представники на наше запрошення беруть участь в заходах, їм передаються ці матеріали, потім ми отримуємо різними каналами фідбек, щось ми бачимо у проєктах урядових рішень, щось просто в діях».** (Представник незалежного аналітичного центру.)*

***«Інституціоналізованого механізму збирання такого фідбеку немає в нас в силу неусталеності цих наших (внутрішніх) комунікацій».** (Представник незалежного аналітичного центру.)*

Так, самі ж респонденти з числа аналітичних центрів по-різному оцінюють те, як на сьогоднішній день їхні й подібні до них організації впливають на процес публічної політики в Україні.

Від респондентів неодноразово лунали однозначно критичні суб'єктивні оцінки того, наскільки сьогодні аналітичні центри впливові, наскільки помітні й активні. Оскільки складно виокремити загальний тренд, можна зробити висновок про те, що подібна оцінка впливає з того, наскільки організаціям вдається комунікувати одна з одною,

взаємодіяти та співпрацювати, наскільки їхні стейкхолдери артикулюють підтримку та співпрацю з аналітичними центрами; ці показники залежать, зокрема, і від того, наскільки публічно та з залученням різних сторін відбуваються дискусії з аналізу й розробки тих чи інших політик.

Оскільки на думку окремих респондентів запит на розробку й аналіз політик часто формулюють донори, рівень активності аналітичної й адвокаційної діяльності визначають і найбільш активні у цій донорській спільноті грантери, і партнери донорів.

Окремої уваги вартує тема розбудови коаліцій організацій та нетворкінгу їхніх представників у питаннях роботи над спільними для них темами. Неодноразово як аналітичні центри, так і донори згадували активну діяльність об'єднань організацій, таких як Реанімаційний Пакет Реформ, які спільно працювали над просуванням ряду реформ, сприяли і формуванню, і реалізації порядку денного різних органів влади. Також згадувалося зниження рівня помітності та активності окремих учасників у такій коаліційній роботі.

«Їх (аналітичних центрів) менше стало набгато, ніж в період 2014-2018 рр. Вони існують, не припиняють діяльність, але вони менш видимі стали, менше до них уваги. От коли було дійсно велике об'єднання РПР, яке говорило єдиним голосом і об'єднувало десятки експертів, аналітичних центрів, тоді було зрозуміло, що це потужна позиція». (Представник незалежного аналітичного центру).

Аналітичні центри по-різному оцінюють те, як змінюється кількість і якість аналітичних досліджень протягом останніх трьох років. У цьому контексті виділити єдиний панівний тренд серед представників незалежних аналітичних центрів також не просто.

Деякі організації – третина опитаних, серед яких комерційні та незалежні аналітичні центри, - на пряму пов'язують їх із кон'юнктурою на ринку аналітичних досліджень усередині спільноти донорських міжнародних організацій. Так, якщо скорочується обсяг підтримки, відповідно, скорочується і кількість досліджень у тій чи іншій сфері. В умовах відсутності державної фінансової підтримки на аналітику аналітичні центри змушені або скорочувати свою діяльність, або перелаштовуватися у відповідності до пріоритетів донорів.

Ці фактори не сприяють стійкому розвитку рівня експертизи організацій у тому чи іншому полі їхніх професійних інтересів. Респонденти згадували спроби створення фондів аналітичних досліджень при тому чи іншому відомстві, проте ситуація залишається такою, як і раніше.

За словами респондентів з числа аналітичних центрів – як комерційних, так і незалежних, – всі свої дослідження вони проводять за кошти міжнародних донорських організацій.

«Держава не стає більше зацікавленою в тому, щоб допускати неурядові АЦ до фінансування досліджень в рамках тих коштів, які виділяються державним бюджетом. Це є проблема. Всі дослідження аналітичних центрів робляться за кошти донорів, це ненормальна практика, але нічого не змінюється». (Представник незалежного аналітичного центру.)

Тим часом інша, вагома частина опитаних представників аналітичних центрів відмічають збільшення кількості як аналітичних центрів, так і досліджень, які проводяться. Водночас ряд респондентів вважають, що кількість не перетворюється автоматично на якість досліджень; аналітичні центри інколи можуть перебирати на себе роль медіа, що, на думку опитаних експертів, не є позитивною тенденцією в питанні позиціонування їхньої аналітичної роботи.

«Кількість збільшується, але це не складається у загальну картину. Стало більше інформаційного шуму. Часто медіа або замовляють щось і залучають аналітиків, або, наприклад, підхоплюють продукт аналітичного центру – тоді важко відрізнути де медіа, де аналітичний центр». (Представник незалежного аналітичного центру).

«Якість (аналітики) погіршилась, кількість збільшилась. Немає запиту на компетенцію». (Представник незалежного аналітичного центру).

ПОЛЕ АНАЛІТИКИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ОЧИМА САМИХ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ

Представники аналітичних центрів, які взяли участь у дослідженні, радо називають своїх колег, чю роботу вважають професійною та впливовою у сфері аналітики. Серед них: Діксі груп, CEDOS, Ін-

АКТУАЛЬНІ ТЕМИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ – ДУМКИ ПРЕДСТАВНИКІВ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ

ститут майбутнього, Центр економічної стратегії, Кейс Україна, Київська Школа Економіки, організація Тексти, центр Разумкова, Фонд Демократичні ініціативи, об'єднання організацій та експертів Реанімаційний Пакет Реформ¹³ та інші.

Також під час інтерв'ю в числі аналітичних центрів респонденти називали організації, які не позиціонують себе як аналітичні центри, але серед іншого також продукують аналітику у тій чи іншій сфері публічної політики. Серед них, наприклад, мережа ОПОРА, Центр Протидії Корупції, Комітет Виборців України, організації Зміна, Де Юре, Transparency International.

Серед комерційних аналітичних центрів респонденти називали компанію CIVITTA, об'єднання експертів і аналітичних центрів Центр Економічного Відновлення.

Активними гравцями у сфері аналізу та розробки державних політик деякі респонденти вважають і державні та академічні інституції, зокрема, під час інтерв'ю називали наступні: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, Інститут держави і права, Інститут політології та національних відносин, Інститут соціології, Інститут законодавства Верховної Ради України, Національний Інститут стратегічних досліджень, Інститут економіки та прогнозування НАН України.

Одним з державних дослідницьких інститутів, який респонденти згадували найбільш часто, є Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. Інститут на постійній основі співпрацює з Міністерством фінансів України, Міністерством соціальної політики України, з Пенсійним фондом України та іншими органами влади. Серед постійних міжнародних партнерів Інституту – організації зі структури ООН (ЮНІСЕФ, ПРООН, МОМ та ін.).

Окремої уваги у сфері розробки та впливу на публічну політику, на думку респондентів (зокрема, з числа комерційних аналітичних центрів), заслуговують міжгалузеві бізнес-асоціації, які в межах роботи різних комітетів просувають зміни у законодавстві. На замовлення або силами самих членів бізнес-асоціацій також продукується відповідна аналітика, яка здебільшого використовується для закритих зустрічей і не завжди є публічною.

Зважаючи на те, що незалежні та комерційні центри часто є виконавцями запиту донорських організацій, респонденти з числа аналітичних центрів вбачають потребу в тому, щоб не лише реагувати на заздалегідь сформований запит, але і бути партнером у процесі розбудови тематичних пріоритетів, де аналітичні продукти є затребуваними.

Між тим, актуальними, на думку представників аналітичних центрів, як незалежних, так і комерційних, залишаються ті теми, які зараз перебувають у сфері професійних інтересів організацій:

- ▶ енергетика;
- ▶ екологія;
- ▶ національна безпека, дослідження впливу російського фактору на внутрішні та зовнішні політичні процеси;
- ▶ вивчення проблем, пов'язаних із Кримом та Окупованими територіями Донецької та Луганської областей;
- ▶ сфера охорони здоров'я;
- ▶ економіка (зокрема, дослідження ринку землі та земельної реформи, оцінка економічного потенціалу об'єднаних територіальних громад);
- ▶ демократичні процеси (зокрема, фінансування державою політичних партій) та ін.

«Повинні бути проекти, які б допомагали розуміти, що може драйвити економіку, дослідження, які підтримують середній та малий бізнес, дослідження якихось незахищених верств населення, нішеві. Є ще цікава тема, яка пов'язана з тим, щоб якісь нові продукти та інструменти впроваджувати в економіку, та все, що може зрушити корупцію та внести якісь нові стимули до економіки – подібні речі мають бути цікавими». (Представник незалежного аналітичного центру.)

Більшість представників аналітичних центрів у даних умовах менше бачать себе в якості тих, хто вибудовує для влади порядок денний у питаннях актуальних тем для дослідження в сфері політик. Водночас вони декларують відкритість до запитів з боку органів державної влади та готовність на них реагувати.

13 Даний перелік не є повним, у ньому наведено організації, які респонденти з числа аналітичних центрів під час опитування згадували 3 і більше разів.

(САМО)ОЦІНКА ВПЛИВУ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ НА ПУБЛІЧНУ ПОЛІТИКУ

Питання дослідження впливу аналітичних центрів на різні сфери публічної політики вимагає дискусії у професійному колі аналітичної спільноти спільних вимірюваних індикаторів цього впливу і глибокого аналізу причин та наслідків прийняття тих чи інших державних рішень. Оцінка впливу аналітичної діяльності організації, особливо, якщо вона реалізує системну роботу в специфічній сфері, потребує базового дослідження – розуміння ситуації у сфері у висхідній точці, системного моніторингу дій і кореляції між прикладеними зусиллями, аналітичними продуктами та наявними результатами діяльності. І, мабуть, найголовніше – відповідність діяльності тієї чи іншої організації, яка позиціонує себе як аналітичний центр, дефініції «аналітичний центр».

«Є аналітичні центри з різним форматом, а отже, і з різним впливом. ЦПК¹⁴ – аналітичний центр? Вони роблять аналіз, проте вони адвокатська організація та роблять це ефективно. Багато мають співставний вплив в тих сферах, де їх вважають експертами. Центр політико-правових реформ – в реформі державного управління, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій – в зовнішній торгівлі тощо. Взагалі і вплив, і втрата впливу залежить від кореляції кількості експертів та обсягу доходу аналітичного центру». (Представник незалежного аналітичного центру).

Увесь цей спектр проблематики може стати предметом іншого якісного дослідження. У даному ж опитуванні інтерес становили радше сприйняття самими організаціями ступеню їхнього впливу на різні сфери публічної політики та оцінка ними динаміки рівня впливу незалежної аналітики на державні процеси.

Перш за все варто зауважити, що більшість організацій намагаються оцінювати свій вплив за допомогою якісних показників. Вони можуть формулювати їх досить загально: «присутність у дискусії», «залученість до обговорення та розробки державних політик», «використання напрацювань і аналітичних продуктів органами державної влади», «персональні неопублічні консультації, за підсумками яких органи державної влади ухвалюють рішення». Ці показники ілюструють скоріше опосередкований вплив організації на сферу публічної політики.

Прямий вплив – це коли аналітичні продукти (дослідження, рекомендації) лягають в основу політик, які ухвалюються на рівні держави. Серед тих аналітичних центрів, які взяли участь у даному дослідженні, за 3 останні роки було декілька відповідних кейсів. Такий вплив може бути зумовлений багатьма факторами, серед яких – системна робота з адвокації та просування тих чи інших політик, синхронізація та синергія зусиль із депутатами Верховної Ради України (якщо йде мова про проекти законів) або ж топових осіб з членів уряду.

«Щодо прямого впливу – важко сказати, а опосередкований вплив є. Присутність певних категорій в дискусії. Працюємо не просто з органами влади як з інституціями, ми працюємо з дискурсом, що відображається потім в документах, впливає на внутрішній словник тих, хто потім приймає рішення. Також ми активно з медіа працюємо, це теж, до речі, зворотній зв'язок». (Представник незалежного аналітичного центру).

При цьому жоден з опитаних респондентів не вказав, що організація, яку він/вона представляють, має постійний вплив у своїй сфері на органи державної влади. Навпаки, значна частина респондентів вказує на відсутність сприятливих умов такий вплив реалізовувати.

«Напряму (незалежна аналітика) мало впливає. Не виробилась культура evidence based policy. Навпаки, стався відкат від системних рішень. І запит на якісну аналітику теж змінюється не на краще». (Представник незалежного аналітичного центру).

Зважаючи на це, далеко не всі аналітичні центри розглядають прямий вплив на прийняття рішень у сфері публічної політики як однозначний і єдиний індикатор ефективності своєї діяльності. Для ряду організацій адвокація їхніх напрацювань не є пріоритетною сферою, відтак, вони наголошують саме на тому, що є дослідниками, експертами, а не «активістами». Для деяких аналітичних центрів існує й інша стратегія впливу – це опонування влади у її рішеннях, які експерти організації вважають непрофесійними або ж шкідливими.

«Я думаю, що певний вплив ми маємо, але я не думаю, що він якось посилюється в порівнянні з 2018 роком. Наш вплив є внаслідок критики (дій

влади». (Представник незалежного аналітичного центру).

«Напевно в цілому вплив посилюється в порівнянні з 2018 роком – ми більше присутні в цих процесах (розробка та консультування з розробки політик). Та ми не розглядаємо адвокати як перший пріоритет нашої діяльності. Перший пріоритет - це дослідження, експертиза та вироблення пропозицій. Далі йде адвокати. І для адвокати є організації, які для цього отримують донорське фінансування і далі просувають певні ідеї». (Представник незалежного аналітичного центру.)

Зважаючи на кадрові перестановки, пов'язані зі змінами в уряді, починаючи з 2019 року, значна частина респондентів бачить ускладнення системної роботи та здійснення свого впливу за виключенням тих сфер, де реалізуються заздалегідь складені плани заходів (наприклад, у сфері євроінтеграції та міжнародних зобов'язань), і де організації діють вже тривалий час, мають унікальну експертизу та добре відомі міжнародним партнерам.

«З одного боку, наш вплив посилюється, з іншого – він розчиняється в рихлій кадровій політиці (уряду). Трохи парадоксальна ситуація». (Пред-

ставник незалежного аналітичного центру).

Зважаючи на відсутність більш-менш єдиної системи оцінки впливу аналітичної діяльності центрів та їхні коаліційні зусилля, малопомітні в публічному просторі, можна сказати, що кожна окрема організація – аналітичний центр – діє у сфері виміру впливу своєї діяльності досить автономно та покладається на оцінку донорських організацій, зворотній зв'язок від органів державної влади та власне професійне чуття.

Не дивлячись на оптимістичні твердження окремих учасників дослідження щодо покращення взаємодії з органами державної влади та впливу на публічну політику, більшість представників незалежних аналітичних центрів констатують зниження загального рівня впливу незалежної аналітики й участі інститутів громадянського суспільства на органи влади.

«Загалом я констатую падіння впливу аналітичних і неаналітичних центрів, і взагалі громадянського суспільства, на владу. Тому що нинішня влада вважає, що вона має вищий ступінь суспільної легітимності, порівняно з цими інституціями». (Представник незалежного аналітичного центру).

ПОПИТ НА РИНКУ АНАЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Аналітичні центри, які взяли участь в дослідженні, вважають органи влади якщо не головним, то пріоритетним користувачем їхніх аналітичних продуктів. При цьому кожен аналітичний центр по-різному намагається бути корисним своєму «клієнту». Одні аналітичні центри віддають перевагу орієнтації на донорські організації, які визначають тренди в аналітиці публічної політики відповідно до своїх пріоритетів, інші організації та компанії формують свою пропозицію самостійно – у відповідності до власного порядку денного та експертизи, пропонуючи відповідним органам влади свої послуги та продукти.

Тут немає «хороших і поганих» підходів. Йдеться скоріше про спосіб і можливості реалізації ключових інституційних і стратегічних завдань, які намагаються реалізувати організації на ринку аналізу, публічну користь, про те, щоб бути затребуваними у цій ніші.

У 2019 році, після виборів Президента України і народних депутатів Верховної Ради України, і згодом - зміни уряду та ключових кадрів у державних установах, змінився політичний контекст. Команди стейкхолдерів на рівні державних інституцій

змінилися, і це стало свого роду викликом для ряду незалежних аналітичних центрів – довелося заново налагоджувати зв'язки та «робити свій аналітичний продукт потрібним».

Чи вважають представники органів державної влади, що аналітичним центрам це вдається? Які запити на аналітику артикулюють представники органів державної влади? Як задовольняють свої потреби в аналітичних продуктах? До яких стратегій вдаються?

Ці та інші запитання ставилися окремій значній групі респондентів дослідження – представникам органів державної влади. До вибірки дослідження увійшли респонденти, яких рекомендували або на яких посилалися представники аналітичних центрів, донорських міжнародних організацій. Також до участі в дослідженні запрошувалися респонденти, які працюють і надають послуги аналітикою під час підготовки проектів державних рішень або ж беруть безпосередню участь у процесі ухвалення таких рішень. Усі без винятку респонденти мали або мають досвід користування аналітичними матеріалами незалежних аналітичних центрів, а також беруть участь або у розробці, або в імплементації політик у тій чи іншій сфері.

Органи державної влади, які представляли респонденти дослідження:

Секретаріат Кабінету Міністрів України
Офіс віце-прем'єра з європейської інтеграції
Міністерство реінтеграції тимчасово окупованих територій
Міністерство цифрової трансформації України
Міністерство культури та інформаційної політики України
Міністерство освіти і науки України
Міністерство внутрішніх справ України
Державна міграційна служба України
Національна служба здоров'я України
Національне агентство України з питань державної служби
Державна служба якості освіти України
Український інститут
Український культурний фонд
Державне агентство з питань мистецтв та мистецької освіти
Рахункова палата України
Український інститут книги

Вочевидь, що сфери компетенцій респондентів з числа представників органів державної влади дуже відрізняються й у більшості тематичних аспектах не перетинаються. Вони також мають різний досвід тривалості роботи на держслужбі та в тій чи іншій державній установі. Тож різний досвід і строкатість представленості сфер публічної політики, до яких мають відношення респонденти, дозволяє виокремити спільні тренди і тенденції, а також відмінності у поглядах і оцінках на питання затребуваності й якості незалежної аналітики державних політик.

Це дозволяє дослідити варіативність стратегій, яких дотримуються представники органів державної влади у використанні аналітичних матеріалів під час розробки та прийняття державних рішень.

ЗАПИТ ОРГАНІВ ВЛАДИ НА АНАЛІТИЧНІ ПРОДУКТИ

Представники органів державної влади, без сумніву, мають потребу в аналітичних матеріалах. За словами самих респондентів, щоденна робота органів виконавчої влади, передусім, базується на планах роботи. Потреба в опрацюванні даних і підготовці того чи іншого аналітичного документу в щоденній роботі органів державної влади частіше виникає на етапі підготовки до нарад, доповідей щодо стану виконання планів тощо. Проактивна аналітична робота, яка передуює процесу планування, скоріше, виключення з правил, ніж норма для державних установ. Такі матеріали носять довідковий і статистично-хронологічний характер, нечасто містять занурення в проблему, аналіз причин і наслідків.

«В академічному розумінні якісних policy paper (в органах державної влади) не готується. Може, поодинокі, але фактично такої аналітики не вистачає... Від громадських організацій я особисто досліджень не отримую. Урядова машина базує свою роботу не на аналітиці, це є проблема: ми базуємо свою роботу на певних планах». (Представниця органу державної влади).

Залежно від рівня відкритості, стилю управління очільників того чи іншого органу влади, рівня довіри до організацій чи окремих експертів, огляд конкретної проблематики може відбуватися в межах закритих обговорень або нарад з зовнішніми консультантами та дослідниками. Але така практика, як показали результати опитування, є несистемною. Частіше вона може бути пов'язана з точковими запитамі й відбуватися, зокрема, і за

ініціативи міжнародних донорських організацій.

Викликом для представників органів державної влади є спроможність самих представників влади сформулювати запит на додаткову аналітику, якої вони потребують. Поширеними серед них є очікування від аналітичних центрів сервісних функцій і оперативного реагування, що, цілком зрозуміло, може не відповідати планам і стратегії роботи самих аналітичних центрів.

«Якщо питання має бути вирішене на завтра, або за місяць, тут вже аналітики не зробиш. Таке треба обговорювати з різними командами та планувати на рік вперед, зокрема, над якими питаннями працювати, по яких темах. Якщо в аналітичних центрів є пропозиції щодо проведення дослідження, можемо зустрітись, й я назву теми, з яких воно важливо та цікаво. Пропозицій таких нема, й ми не знаємо, кому формувати попит – цикл відсутній». (Представниця органу державної влади).

Динамічні кадрові зміни в уряді та міністерствах також не додають системності у роботі з аналітичними продуктами. Окремі респонденти були досить відверті в оцінках потреб і формулюванні запитів щодо незалежної аналітики, якщо ключові посадовці мають обмежений горизонт планування і налаштовані в кращому випадку на швидкі видимі рішення.

«Цикл політики дуже короткий. Міністри приходять на певний строк, невизначений, бо постійно відбуваються ротації в уряді. Аналітика потребує часу, якого, може, й немає. Якісно зроблене дослідження – це рік часу. Це також пов'язано з бюджетними речами: міністри не бачать довгих перспектив, тож постійно треба пропонувати їм дослідження. Турбо-режим, який зараз відбувається, спонукає уряд до «гасіння пожеж», насамперед, та упорядкування нормативної бази – то конституційна криза, то опалювальний сезон». (Представник органу державної влади).

Деякі респондентів назвали підходи до формулювання запиту на аналітику та її підготовку «спонтанними та хаотичними». Та чи інша аналітична робота та взаємодія з зовнішніми аналітичними центрами може системно відбуватися на рівні окремих інституцій, але за спостереженнями більшості респондентів це не є поширеною практикою на рівні органів державної влади загалом. Це цілком підтверджує тезу окремих представни-

ків аналітичних центрів про те, що в ряді випадків у комунікації з владою, щоб забезпечити оперативність і ефективність, можуть превалювати неформальні способи взаємодії, які вибудовуються на досвіді співпраці та довірі.

Популярними джерелами аналітичної інформації і надійних даних для оцінки ситуації у тій чи іншій сфері для представників органів державної влади, які готують аналітичні довідки та записки, є звіти за результатами досліджень, які надходять від міжнародних організацій і об'єднань, наприклад, галузеві дослідження Організації економічного співробітництва і розвитку, Світового Банку, Офісу ефективного регулювання, профільних міжнародних досліджень (наприклад, дослідження Міжнародної програми з оцінки досягнень у сфері освіти PISA, «Індекс здоров'я», яке проводиться за підтримки пулу донорських організацій та ін.).

Щодо українських незалежних аналітичних центрів, найчастіше респонденти називали:

- у сфері економіки: Інститут економічних досліджень і політичних консультацій, Центр економічної стратегії, Київська Школа Економіки, публікації Вокс Україна;
- у сфері аналізу європейських політик, євроінтеграції, євроатлантичної тематики та виконання Україною міжнародних зобов'язань: Центр «Нова Європа», Європа без бар'єрів, Центр Разумкова, Діксі Груп;
- у сфері освіти, культури і креативних індустрій: CEDOS, PPV Knowledge network, Центр «Українська призма», дослідницький центр Українського католицького університету, Школа політичної аналітики, Український інститут майбутнього.

Серед об'єднань аналітичних центрів і експертів респонденти також згадували Центр економічного відновлення¹⁵ і коаліцію громадських організацій та експертів «Реанімаційний Пакет Реформ».

Формулювання запиту на проведення дослідження відбувається по-різному, залежно від того чи іншого органу влади. На думку більшості опитаних, запит на проведення дослідження має бути сформульований і надійти від керівництва установи. Проте, жоден з них не зміг пригадати випадок надходження або делегування такого запиту по вертикалі установ, за виключенням, коли дослідження проводилися в межах проєктів міжнарод-

ної підтримки за ініціативи донорських організацій, і була отримана попередня згода на проведення або участь у тому чи іншому дослідженні. Більшість зовнішніх досліджень і аналітики, яка робиться «під замовлення» для органу державної влади, фінансується коштом донорських організацій.

Частіше за все у щоденній роботі органів державної влади запит на дослідження або аналітику виникає у відповідь на нагальну потребу під час розгляду того чи іншого питання, і органи державної влади його намагаються задовольнити власними силами.

«У порівнянні з 2018 роком нічого не змінилося, єдине, що інституціоналізувалося, – в 2018 році тільки започаткувалися директорати. Превалює думка, особливо – після створення директоратів політик, що замовляти щось назовні, коли для цього є ви, недоцільно. Другий момент, назвемо це «турборежим», – все робити швидше, відсутність стратегічного бачення. Все це призводить до того, що інколи це (запит на проведення дослідження) якась потреба спонтанна, з потребою з сьогодні на завтра». (Представник органу державної влади).

Результати опитування представників органів державної влади свідчать про те, що найбільш поширеною є практика, коли запити на проведення дослідження формують самі співробітники або очільники департаментів. Вони інколи можуть включати їх в річні плани діяльності, і можуть передбачати фінансування на ці цілі. Вони також ведуть основні переговори з донорськими організаціями, які фінансують даний вид діяльності. Серед усіх респондентів лише один представник органу державної влади зазначив, що залучає послуги «якісних експертів завдяки Реформі державного управління», яка дозволила міністерствам це робити.

Ще двоє респондентів мають досвід відбору та залучення зовнішніх виконавців дослідження через процедуру державних закупівель. Дотримання вимог процедури передбачало підготовку респондентами деталізованого технічного завдання, ведення перемовин із різними надавачами послуг з метою вивчення ринку, попереднє вивчення теми та формулювання запиту. За словами респонден-

15 Центр економічного відновлення – об'єднання аналітичних центрів, незалежних експертів і бізнесу, яке координується Радою з питань економічного розвитку України при Кабінеті Міністрів України.

тів, найбільшим ризиком у публічних закупівлях є те, що не можна бути до кінця впевненим в експертності та фаховості виконавців. Виникає потреба супроводу, підтримки та контролю дослідників на всіх етапах.

Ймовірно, найбільш доступними процедурно та фінансово є аналітика та дані, які можуть надати державні дослідницькі та аналітичні центри (це можуть бути дослідницькі установи в структурі міністерства або Національної академії наук України). Не дивлячись на те, що замовити і профінансувати дослідження державному дослідницькому інституту або аналітичному центру, як правило, технічно простіше, до них звертаються зрідка.

Як зазначали респонденти, продукти, які пропонують їм державні дослідницькі інститути, часто мають теоретичний, описовий характер, майже не містять аналіз і тяжіють до складних для сприйняття академічних публікацій.

Звичайно, і серед державних інститутів є ті, даними яких радо послуговуються. Часто це залежить від лідера – очільника дослідницького інституту, який/яка здатні надавати корисні в роботі дані. У якості підтвердження декілька разів наводили діяльність інституту Демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, чії дані досліджень демографічної структури населення, трудової міграції та інші широко застосовуються у роботі органів державної влади. Також респонденти називали Національний інститут стратегічних досліджень¹⁶.

Декілька респондентів, які мали попередній досвід замовлення аналітичних матеріалів за підтримки Ініціативи розвитку аналітичних центрів, дали схвальні відгуки про результати досліджень, які вони отримали і змогли використовувати у своїй роботі. Вони відчують потребу отримувати такі матеріали на регулярній основі.

«Нам взагалі потрібен постійний файл політики, інституційна спадковість і розуміння контексту для прийняття рішень. У 2018 виступали замовником аналітичних продуктів за підтримки фонду «Відродження» в полях на предмет стану, рівня доступу до культурної інфраструктури в кількох областях місцевим населенням. Вперше застосували «Омнібус». У 2021 – замовили репрезентативні опитування щодо реформування системи оплати праці –

робота з органами місцевого самоврядування, органами державної влади на місцях». (Представник органу державної влади).

Формальною причиною є відсутність виділених в бюджеті коштів на ці види діяльності, реальними ж респонденти називають, перш за все, те, що практика спиратися на дані аналітичних досліджень під час розробки політик і прийняття державних рішень досі не сформувалася остаточно. Відповідно, ані коштів, ані людських ресурсів на ці види діяльності державою у достатній мірі не виділяється.

«Якщо формується спонтанний політичний запит, тоді виникає потреба в дослідженні. Але це завжди хаотично. Ніхто з аналітичних центрів не взаємодіє, в першу чергу, через брак коштів та брак фахівців. Частіше такі дослідження роблять про bono, за залишковим принципом». (Представник органу державної влади).

У тих випадках, коли представники органів державної влади планують заздалегідь проведення досліджень, вони фіксують їх у своїх планах – і за гроші державного бюджету, для якого передбачена своя процедура, і за кошти з інших джерел. Також плановані дослідження вносяться в перспективні плани (наприклад, план на 2022 рік, трирічний план, окремо можуть передбачатися плани на стандартний бюджет, на скорочений бюджет, план на дослідження, профінансовані з залучених коштів).

Узагальнюючи дану інформацію, можна умовно визначити 2 типові стратегії, якими послуговуються або можуть послуговуватися органи державної влади, коли запит на проведення дослідження у відповідності до потреб сформовано, й внесено у плани роботи:

- ▶ для досліджень, які можуть бути профінансовані за кошти державного бюджету, формуються бюджетні запити та відбувається публічне замовлення за стандартною процедурою закупівель;
- ▶ запит на дослідження адресується донорським організаціям, які вже безпосередньо замовляють і фінансують ці дослідження за власний кошт.

Варто зауважити, що жоден представник незалежного або комерційного аналітичного центру не згадував під час інтерв'ю про досвід реалізації

дослідження коштом органів державної влади.

Характерною тенденцією серед представників органів державної влади (більшої частини опитаних респондентів) є уявлення про роботу незалежних аналітичних центрів виключно за рахунок фінансування донорів.

«Я думаю, що сама ідея, що недержавний центр робить дослідження для органів державної влади за кошти третіх осіб, стала популярнішою». (Представниця органу державної влади).

Респонденти були досить стриманими й подекуди скептичними у своїх оцінках впливу результатів зовнішніх аналітичних досліджень на формування державної політики. Кожен з них говорив, зокрема, про досвід взаємодії та використання аналітики, яка входить до його/її сфери компетенції. Причинами низького рівня впливу результатів досліджень і аналітичних продуктів як незалежних, так і комерційних, а також державних аналітичних центрів є наступні:

- державні, до яких респонденти відносили і академічні дослідницькі інститути, не відповідають наявним потребам органів державної влади. Такі дослідження вузько спеціалізовані та позбавлені практичної складової – на їх основі складно сформулювати рішення;
- комерційні можуть бути більш ефективними і мати більший вплив. Однак, на думку окремих респондентів, комерційні аналітичні центри часто можуть виконувати функції лобістів: **«той, хто це дослідження оплатив, вже зацікавлений в тому, щоб його використали».** Така диспозиція може викликати недовіру до результатів з боку окремих представників влади;
- результати досліджень незалежних аналітичних центрів можуть бути недостатньо ґрунтовними та глибокими – як через недостатній рівень експертизи, так і через відсутність чітко сформульованого технічного завдання з боку органу державної влади;
- нерозуміння роботи бюрократичних меха-

нізмів розробки й ухвалення державних рішень, продукування рекомендацій, які не можуть бути реалізовані в системі органів державної влади: **«95% аналітики, яку ми отримуємо, носить схоластичний¹⁷ характер»;**

- обмежені можливості незалежних аналітичних центрів працювати системно і ґрунтовно над тією чи іншою темою: **«щоб робити незалежну аналітику, потрібно спиратися на фундамент інституційної підтримки. Тому тут (у здатності аналітичного центру впливати) є прямий економічний чинник - це тривала інституційна підтримка».**

При цьому жоден респондент не піддає сумніву необхідності існування та роботи незалежних аналітичних центрів – і як експертів, і як незаангажованих посередників, яким рівною мірою довіряють і громадяни, і влада.

«Такі центри повинні бути невід’ємною складовою. Саме вони є тим елементом, що повинен професійно, незаангажовано пояснити та надати варіанти вирішення тієї чи іншої проблеми, а державні службовці повинні бути імплементаторами таких рішень. Суспільство керується настроями, а оскільки суспільство не має довіри до держави та органів державної влади, то саме з незалежними центрами громадяни готові ділитися своїми думками». (Представник органу державної влади).

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ АНАЛІТИЧНИХ ПРОДУКТІВ

Дослідження має бути «потрібним» органу державної влади. Для цього необхідно вивчати та проводити оцінку запитів, взаємодіяти із органами державної влади щодо їхніх потреб.

«Потрібне розуміння, на вирішення якої проблеми спрямоване дослідження. Перш, ніж робити дослідження, потрібно переконатися в його необхідності». (Представниця органу державної влади).

17 Схоластика – формальні знання, відірвані від життя. Словник української мови. Академічний тлумачний словник.

Серед інших критеріїв якості аналітичних продуктів найбільш важливими для представників органів влади є наступні:

1. Повнота, обґрунтованість, експертна глибина, аргументованість дослідження; запит на фаховість і експертизу.
2. Наявність кількісних та якісних показників, які підтверджують або скасовують ту чи іншу тезу або результат дослідження, наявність кількісної доказової бази щодо генеральної сукупності.
3. Аналіз динаміки контексту, який показує, що тема висвітлена повністю, та дозволяє сформулювати професійне незалежне судження щодо проблематики.
4. Незаангажований збір пропозицій щодо вирішення проблеми, неполітизоване або висвітлення всього спектру політичних уподобань для розуміння балансу інтересів. Розуміння бюрократії процесів вирішення проблеми та можливість надання практичних рекомендацій, які можуть бути втіленими у системі органів державної влади.
5. І формат подачі результатів дослідження, коли аналітичний центр готує ряд матеріалів у відповідності до цільових аудиторій, яким презентує свій продукт. Наприклад, публічні презентації вимагають належного візуального оформлення дослідження та висновків; наради і зустрічі з високопосадовцями та очільниками органів державної влади часто потребують дуже стислого формату подачі матеріалу – коротких записок, брїфів тощо. Повні аналітичні звіти найбільш затребувані на рівні фахівців департаментів, які найчастіше готують внутрішню аналітику й обґрунтування проблем для високопосадовців, а тому охоче користуватимуться та вивчатимуть всю документацію по дослідженню.

У цілому, представники органів державної влади, які можуть оцінити динаміку зміни якості аналітичних продуктів у порівнянні з ситуацією 2018 року, вважають її позитивною – якість пропозиції на ринку аналітичних продуктів у більшості сфер державної політики зростає. Водночас викликом залишається актуальність досліджень і можливість практичного застосування аналітичних напрацювань.

«Мені здаєть, що аналітика - це продукт, який «швидко псується», вона не повинна довго лежати в морозилці або на складі, вона має термін використання, важливо коли ці дані свіжі. Добре, щоб певні маркери оновлювались. Я ро-

зумію, що для цього потрібно, щоб була якась підтримка довготривалого строку від донорів, в даному випадку донором я вважаю і державу в тому числі, щоб ці дослідження мали таку системну підтримку протягом багатьох років. Тоді ці дані будуть ставати ціннішими, і ми будемо бачити прогрес». (Представниця органу державної влади).

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ І ВПЛИВУ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Щоб дані досліджень мали найбільшу користь для своїх користувачів, тобто для представників органів державної влади, останні мають відчувати приналежність до вибору теми, розробки методології дослідження, обговорення результатів досліджень на різних етапах.

«Для того, щоб були корисними, потрібно хоча б узгоджувати з нами тематику та інформацію, яка нам необхідна. Розумієте, ми ж виконавча влада, ми реалізуємо політику, ми не формуємо». (Представник органу державної влади).

«Дослідники часом вважають, що вони не дуже зобов'язані чимось державній інституції, що основні фінансові стосунки відбуваються з донором, і, відповідно, пишуть дослідження самостійно, а нам дають тільки результати. Результат правити ніхто не хоче, бо гроші вже отримані. І такі дослідження часто використовувати в нашій роботі неможливо. Тобто, є проблема в цій тричленній структурі, коли бракує фідбеку на стадії створення аналітичного документу. Бо виконавець часто сприймає як замовника не державну інституцію, а саме донорську організацію. Тут важко оцінити якість». (Представниця органу державної влади).

Цільовий (таргетований) підхід у презентації аналітичних матеріалів. Вище вже йшлося, що найбільш «вдячною» аудиторією аналітичних продуктів з боку органів державної влади є працівники органів державної влади середньої ланки.

«Аналітичні центри мають спрямовувати якраз на тих, хто займається виробленням політики. Не на міністрів, не на керівників, вони точно їх не читають. Треба (спрямовувати) на оцю середню ланку керівників генеральних директоратів і департаментів, на практиків, які виробляють політику». (Представник органу державної влади).

Інший аспект – це синхронізація зусиль донорів, які підтримують схожі пріоритети та схожі за темами дослідження, й зусиль аналітичних центрів. Однією з рекомендацій аналітичних центрів була якраз пропозиція будувати стійкі відносини між аналітичними центрами, щоб уникати дублювання зусиль.

«Об'єднуватися. Організації часто роблять паралельні речі, але щоб ми могли говорити про вплив, вони мають між собою взаємодіяти як спільнота». (Представниця органу державної влади).

Представники органів державної влади вважають, що для підвищення рівня ефективності роботи аналітичних центрів вони мають ставати впізнаваними як інституція, а не лише на рівні 1-2 експертів. Це означає, що говорячи про вплив на публічні політики, стейкхолдери мають згадувати, перш за все, назву організації, а вже потім того чи іншого експерта, який її представляє, тоді можна говорити, що аналітичний центр «впливає», а не «рекомендує або консультує» в особі керівника або аналітика. Що важливо, такі аналітичні центри - з брендом і репутацією є в Україні. Важливим фактором цього є цитованість у медіа. Тобто такі організації можуть продукувати контент, який цікавить ЗМІ і які охоче його публікують у себе з посиланнями на першоджерело (**наприклад, дані епідеміологічної моделі Київської Школи Економіки, публікації оцінки просування реформ від Вокс Україна, коментарі і лонгріди з аналізу процесів євроінтеграції організацій Нова Європа і Європа без бар'єрів, авторські колонки очільника і аналітиків Центру економічної стратегії у засобах масової інформації та ін.**)

Високо цінується окремими респондентами й залучення до підготовки дослідження міжнародних експертів. Але не для всіх представників органів державної влади це є очевидною перевагою дослідження – непоодинокими є випадки, коли донори залучають міжнародних консультантів, які не можуть або не здатні адаптувати свою експертизу відповідно до українського контексту. У таких випадках дослідження програють у своїй цінності.

«Якісний аналітичний продукт не може виникнути без доступу до конфіденційної інформації, а це доступ поза публічними джерелами, і вона дає 90 % контексту, що дозволяє побачити глибину проблеми». (Представник органу державної влади).

І зрештою, щодо зусиль аналітичних центрів у

питаннях адвокації та просування своїх аналітичних напрацювань. Тут думки респондентів розділилися. У цілому, адвокаційні зусилля авторів аналітичного дослідження є очікуваними з боку представників органів державної влади та логічними. Водночас питання, до якої міри аналітичні центри мають просувати й адвокатувати свій продукт, – залишається дискусійним; адже для значної частини респондентів, яка більшістю ставиться до діяльності аналітичних центрів як до послуг, користування якими для органів державної влади не є зобов'язанням.

«Тут завжди дилема, чи має аналітичний центр займатися адвокацією. Я би сказав, незалежні аналітичні центри, типу ГО, повинні бути максимально долучені, працювати на круглих столах, дискутувати, але це не єдиний інструмент. Така порада - займати інформаційне поле солідним професійним аналітичним центром. На далеку перспективу - аналітичні центри в форматі ГО – це не вихід, це неправильно. У ГО своя філософія, своя природа». (Представник органу державної влади).

Безперечно, на думку респондентів, аналітичні центри мають бути присутні в інформаційному просторі. Зрештою, про діяльність більшості з них на щоденній основі органи державної влади можуть дізнатися з медіа – коментарів, статей, аналітичних оглядів, які публікують засоби масової інформації з різних тем.

Порівнюючи ситуацію з 2018 роком, значна частина респондентів, які представляють органи державної влади, відмічає зниження медійної та інформаційної активності з боку аналітичних центрів. Доброю практикою є розсилки, дайджести або новини сектору, які готують неурядові організації. За спостереженнями респондентів, частина організацій майже не присутня в інформаційному просторі, частина – знизилася свій рівень медійної активності, інші – продукують і поширюють контент, який відноситься до вузьких специфічних сегментів і тем, тож може не цікавити більш широкі кола споживачів.

Серед аналітичних центрів, які помітні для респондентів у медійному та інформаційному полі - Київська Школа Економіки, Діксі груп, Тексти, Вокс Україна, CEDOS, Центр політико-правових реформ, Центр економічної стратегії, ряд соціологічних дослідницьких компаній. Щоправда, частина цих організацій асоціюється більшою мірою з медіа, ніж з аналітичними центрами.

«У цілому, трошки заглохло з цим (інформаційною активністю), можливо спрацювала пандемія. Я отримую розсилки американської дослідницької інституції, в них постійно щось відбувається, дискусійні майданчики, дебати, якимось з ними цікавіше, правда вони далеко. Щось я не бачу у наших аналітичних центрів чогось подібного». (Представник органу державної влади).

Обов'язковим критерієм впливу аналітичного центру для представників органів влади є якість дослідження. Поки що в ряді сфер публічної політики, в яких спостерігається підвищення аналітичної активності (наприклад, сфера дослідження креативних індустрій і культури), поле якісних аналітиків лише формується. Представники органів державної влади називають ринок аналітичних послуг до певної міри «стартперським».

«У нас низький поріг входу на ринок, дуже легко стати аналітиком, дуже низький контроль якості, тому і якість дуже різна – від шкільних рефератиків до абсолютно серйозних нормальних аналітичних записок. Це проблема: нема гарантій, що ми можемо отримати якісний продукт. Ринок до великої міри стартаперський, я досі бачу багато примітивних текстів». (Представник органу державної влади).

«Якість продуктів у сферах, в яких я працюю (зовнішня політика, політика безпеки, культурна дипломатія), особливо не змінилася, вона є дуже нерівною». (Представниця органу державної влади).

Якість досліджень напряму залежить від інституційної стабільності та розвиненості аналітичних центрів. Поки що форма діяльності у вигляді громадської організації для незалежних аналітичних центрів, на думку окремих респондентів, несе ряд ризиків для інституційної стабільності та змістовної роботи.

«Більшість українських аналітичних центрів не має сталого фінансування. Центри залежні від донорського фінансування. Немає традиції фінансування українським бізнесом. Це впливає на стабільність. Неможливо планувати свою діяльність. Це спричиняє відтік кадрів. Тематично робляться ті дослідження, на які донори готові дати гроші. Є приклад, коли центри, що позиціонували себе як центри дослідження зовнішньої політики, переключились на регіони, бо популярною стала тема децентралізації. Тобто сприяти треба створенню та-

кого аналітичного середовища, яке має бути більш незалежним не з політичної точки зору, а з точки зору наявності ресурсів, можливості планувати власні дослідження, послідовно слідувати своїй стратегії». (Представниця органу державної влади).

З однієї сторони, проблема сталого фінансування аналітичних центрів є для представників органів влади очевидною. З іншої сторони, респонденти самі визнають, що у ряді міністерств практика замовлення, використання аналітики на перспективу – на етапі розробки проєктів рішень у сфері публічної політики – ще не сформована, відповідно, не можна оцінити реалістичні перспективи, коли держава буде не лише використовувати наявні, але і підтримувати власним коштом нові аналітичні продукти.

У цілому, органи державної влади знають, помічають і цікавляться результатами роботи аналітичних центрів у сферах державної політики, яка належить до їхніх компетенцій. Однак вони виділяють і загальний тренд – відчуття, що рівень активності, принаймні присутність і активність у формуванні дискурсу різних сфер публічної політики дещо знизився, зокрема, у сферах, якими опікуються респонденти.

«Мені здається, що АЦ перейшли на більш самостійну діяльність, тобто вони не розраховують на тісну співпрацю. Якщо в 2018 році я бачила досить так багато ініціатив саме від АЦ, настроїв був інший: мотивація, більше оптимізму, – а зараз з того, що я бачу, образно кажучи, як люди, так і Центри трошки закрилися в собі. Можливо, це через COVID, можливо, через безрезультатність попередніх своїх дій». (Представниця органу державної влади).

Опитування представників органів влади засвідчило, що потреба у підтримці діалогу між ними й аналітичними центрами не зникає. У період до 2018 року із напрацюванням стійких контактів з органами державної влади необхідність у підтримці постійної взаємодії за посередництва міжнародних організацій до певної міри знизилась. Результати нинішнього дослідження демонструють, що теперішні представники органів державної влади потребують додаткової інформації як про діяльність незалежних аналітичних центрів, так і про можливості співпраці з незалежними аналітичними центрами на системній основі, а не спонтанно.

«Я кажу з точки зору урядовця, і мені здається було б дуже добре проводити зустрічі між керівниками аналітичних центрів та прем'єр-міністром: провести таку розмову з приводу того, які дослідження можуть бути проведені. Щоб сформувавши попит прем'єра на це, потрібно сказати, що це взагалі можливо. Можливо, варто зробити таку зустріч обов'язковою при призначенні прем'єра. Це один шлях, інший – сформувавши відповідний дорадчий орган при прем'єрові, як, наприклад, National Economic Council у США. Це – підрозділ, який не займається підготовкою нормативних актів, а який саме аналізує ключові питання політики на замовлення прем'єра».

Представники аналітичної спільноти і органів державної влади сходяться в думці, що сьогодні донорські міжнародні організації виступають чи не єдиними ініціаторами та спонсорами аналітичних досліджень, результатами яких у своїй роботі користуються органи державної влади.

Безперечно, респонденти відзначають: донори й їхня підтримка відіграють значну роль у сприянні прозорості ухвалення державних рішень і підвищенні рівня якості публічної політики.

ДУМКИ І ПОГЛЯДИ НА РОЗВИТОК НЕЗАЛЕЖНОЇ АНАЛІТИКИ В УКРАЇНІ ПРЕДСТАВНИКІВ МІЖНАРОДНИХ ДОНОРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У даному дослідженні взяли участь представники як різних міжнародних профільних ініціатив і програм, які надають системну інституційну та грантову підтримку неурядовим організаціям, що виконують функції незалежних аналітичних центрів, так і міжнародних програм і проєктів, які в процесі реалізації стратегічної діяльності користуються послугами незалежних і комерційних аналітичних центрів.

Загальні настрої щодо розвитку інституту незалежної аналітики та його впливу на розвиток державної політики чи не найоптимістичніші саме серед представників міжнародних донорських організацій.

Представники донорських організацій відмічають інституційний розвиток аналітичних центрів, який вони спостерігають, починаючи з 2015 року. Безперечно, позитивний вплив на це здійснює Ініціатива розвитку аналітичних центрів, яку реалізує Міжнародний Фонд «Відродження» за сприяння Посольства Швеції.

Грантери Ініціативи отримали кошти на підтримку і розвиток належного врядування в організаціях, закупівлю обладнання, покриття витрат на оплату праці співробітників, навчання, посилення експертизи, побудову репутації та комунікаційно-адвокаційної складової своєї роботи. Для одних організацій грант був стартом діяльності, для інших – можливістю посилити бренд і спеціалізацію, для третіх – перспективою активізації окремих сфер діяльності, набуття впізнаваності та реалізації дослідження на теми, які в межах звичайних грантових програм і конкурсів знаходяться поза пріоритетними напрямками донорів.

Через розвиток інституційної спроможності організацій Ініціатива здійснює вплив на якість розробки публічної політики в Україні – в органів державної влади з'явилися партнери, здатні давати конкурентний у порівнянні з міжнародними експертами аналітичний продукт у користування під час розробки й ухвалення державних рішень.

«Останні роки ми були свідками позитивної тенденції в появі якісної аналітики. Ми хочемо сподіватися, що ця ініціатива підтримки аналітичних центрів сприяла цьому, і ми бачимо справді наглядні результати цієї діяльності». (Представник програми міжнародної підтримки).

Поле незалежної аналітики у сфері публічної політики розвивається завдяки багатьом донорським організаціям – наприклад, через пряме замовлення аналітичних досліджень для внутрішніх потреб або через надання грантів. У разі, коли донорська організація зацікавлена в тому, щоб кінцевий аналітичний продукт і його автори досягли адвокаційної мети, організаціям може надаватися додаткова підтримка: навчання з розвитку компетенцій у заданій темі, міжнародна експертиза, тематичне навчання, розвиток співпраці та мереж.

Поза сумнівом такі конкурси і гранти прямо або опосередковано сприяють укріпленню інституційних позицій аналітичних центрів. З іншого боку, аналітичні центри змушені конкурувати на цьому полі з іншими громадськими організаціями, які займаються адвокацією та просуванням конкретних реформ, для яких аналітична діяльність може бути неперіоритетною. Діяльність у межах грантової підтримки різних донорських організацій сприяє набуттю додаткових компетенцій, дає можливість аналітичним центрам продовжувати свої активності, але разом з тим несе ризик розмиття сфери їхньої експертизи та позиціонування,

перерозподіл людських ресурсів у теми досліджень, які не були першочерговими для діяльності аналітичних центрів (наприклад, громадський активізм або пряма адвокація).

«За фокусом діяльності (спеціалізованих) аналітичних центрів не так вже й багато в Україні, особливо тих, які послідовно працюють у своєму тематичному напрямі. Бо ми знаємо, що багато донорів, оголошуючи свої пріоритети, в певний спосіб підштовхують організації, які, можливо, не зовсім зацікавлені або не зовсім у фокусі певних напрямків, але все одно подаються та беруть участь у цих ініціативах проєктів». (Представниця міжнародної донорської організації).

Це тягне за собою і довгострокові позиційні ризики, які виливаються в те, що кінцевий споживач з боку влади не бачить різниці між аналітичними центрами й іншими громадськими організаціями. Навіть високо оцінюючи експертизу та зміст аналітичних документів, органи державної влади можуть бачити в їхній аналітиці, перш за все, обстоювання конкретної громадської позиції, а не всебічний аналіз проблеми.

Як справедливо помітила одна з представниць органів державної влади під час інтерв'ю, **«експертних незалежних аналітичних центрів не має бути багато»**. Це може бути досить вузьке коло експертів, які прицільно й системно працюють у тій чи іншій сфері; вони добре обізнані з системою роботи органів державної влади, розуміють практику й алгоритм розробки й ухвалення державних рішень, відчують політичний контекст і дотримуються у ньому механізмів забезпечення стандартів публічних політик з урахуванням політичної кон'юнктури.

Спроможними здійснювати повний цикл такої діяльності представники міжнародних донорських організацій вважають досить обмежене коло аналітичних центрів. Адже для цього мають одночасно працювати декілька факторів, які безпосередньо впливають на те, щоб аналітичний центр функціонував як успішний. Серед них варто виділити кадровий потенціал організації, завдяки якому можна розбудовувати інституцію.

Потреби міжнародних донорів у аналітичних продуктах у тематичному плані обмежуються сферами публічної політики, якими опікуються їхні організації. Серед тих організацій, представники яких взяли участь у цьому дослідженні, затребувані

теми стосуються екології та збереження довкілля, європейської інтеграції, освіти, протидії корупції, верховенства права та місцевої демократії, громадського здоров'я, становлення парламентаризму в Україні, інклюзії вразливих груп тощо.

Високо оцінюючи аналітичну спроможність ряду вже досвідчених та відомих аналітичних центрів (наприклад, Центру політико-правових реформ, Центру «Нова Європа», Вокс Україна, Центру економічної стратегії, Діксі груп та інших), респонденти водночас відкрито говорять і про ті аспекти, які потребують з боку аналітичних центрів додаткових зусиль і покращення.

Зокрема, це спроможність організацій продукувати саме документи щодо політик (policy briefs), готувати «зелені» та «білі» книги для урядових організацій. Хоча формат останніх видається респондентам поки що недостатньо популярним серед представників влади, потреба у ньому зростає. Цінність незалежних аналітичних продуктів буде збільшуватися, якщо рекомендації владі по впровадженню політик будуть більш прикладними та відповідатимуть реальній системі ухвалення державних рішень.

Наступний запит, який озвучили декілька представників донорських організацій, це запит на оцінку процесу впровадження та результату реалізації політик - наскільки задекларовані цілі виконуються або не виконуються, співпадають (або ні) із заходами, які реалізує влада у тій чи іншій сфері.

Цінності окремим комплексним аналітичним продуктам додає і колективна робота та погоджена всередині аналітичної спільноти позиція авторів і експертів. Неодноразово донори згадували діяльність і продукти Реанімаційного Пакету Реформ – їхні аналітика та рекомендації в різних сферах публічної політики високо цінуються як спільнотою міжнародних донорських організацій, так і представниками органів державної влади.

«Чого не вистачає – «білі», «зелені» книги. Це ми очікуємо, що має робити виконавча влада при формуванні політики. Це дійсно гарне поле, і в нас є експертиза для того, щоб потужні аналітичні центри зі свого боку долучилися до цього, тобто формування «зеленої» книги проблем, «білої» книги рішень - це те, що допомогло б абсолютно всім стейкхолдерам у певній сфері приймати, реалізовувати, відслідковувати, моніторити, долучатися до формування публічної політики». (Представниця міжнародної програми донорської підтримки).

Для власних цілей донори, які замовляють аналітику в незалежних або комерційних аналітичних центрів, використовують розгорнуті аналітичні звіти. Для презентації цих напрацювань далі в органах державної влади вони потребують полісі бріфів, готових проєктів державних політик, стислих оглядів або резюме результатів дослідження. Бажано, щоб результати були добре оформлені та сприймалися як візуально, так і змістовно. Критерії, які висувають донори до якісних аналітичних матеріалів, загалом дуже подібні до тих, які озвучували представники органів державної влади: обґрунтованість, наявність чіткої методології та логіки викладення, висновки, які ґрунтуються на фактах і позбавлені тенденційності.

Перебуваючи на позиції між двома сторонами – тими, хто виробляє аналітику, й тими, хто має нею користуватися, донори комплексно оцінюють і пропозицію, і попит, і вплив незалежної аналітики на сферу публічної політики. Так, у своїх оцінках донори загалом менш скептичні, ніж представники органів влади, але більш критичні в оцінках ситуації, ніж представники аналітичних центрів.

Однією з ключових тез представників міжнародних донорських організацій щодо підвищення рівня спроможності незалежних аналітичних центрів не лише конкурувати за увагу влади, але й зростати як інституції для більш широкого кола аудиторій, є необхідність навчання та покращення якості підготовки аналітичних документів. До певної міри це підтверджує окремі критичні тези аналітичних центрів і представників органів державної влади щодо того, що кількість наявної аналітики не дорівнює її якості. Особливо уважними до своїх аналітичних продуктів мають бути новостворені аналітичні центри, які лише вибудовують свою репутацію на ринку.

«Чого не вистачає – інколи навіть в тих темах, у яких вони думають, що вони експерти, – їм не вистачає експертності або свіжого погляду. Іноді настільки давно наші експерти були на стажуванні або вчилися самі, що вони не знають, які сьогоднішні тенденції. Це дуже впливає на якість досліджень. Тому я вважаю, що їм постійно потрібно навчатися й оновлювати персонал, експертів, бо просто критично не вистачає якісних молодих дослідників, які могли б написати гарно ці полісу рарер, і, відповідно, стиль написання. Це потребує кропіткої роботи. І комунікація – це для них просто біда, це ми переламати поки не можемо». (Представник програми міжнародної донорської підтримки).

Аналітичним центрам, на думку представників донорських організацій, може бракувати навичок планування результатів, яких вони хочуть досягти своєю діяльністю. Стратегічні пріоритети, визначені в програмних документах та на веб-сайтах організацій, носять загальний характер (*наприклад, сприяти демократизації, економічному зростанню країни тощо*).

Часто чіткі вимірювані критерії досягнення своїх завдань у більшості незалежних аналітичних центрів відсутні. Втім, донори з розумінням сприймають цей факт, оскільки умови політичного «турборежиму», викликів, пов'язаних із COVID-19, війною на Сході України та багатьма іншими факторами прогнозування досягнень, пов'язаних зі співпрацею з владою та впливом на державну політику, важко поєднувати з реалістичним плануванням.

В умовах постійного пошуку фінансових ресурсів, коли доводиться підлаштовуватися під пріоритетні напрямки донорів, організаціям також складно зберігати сталість у запланованій діяльності. Діяльність сучасних незалежних аналітичних центрів нагадує представникам донорських організацій перманентний «процес» аналізу політик у різних сферах – без особливо очікуваного результату. Вочевидь, ці оцінки занадто генералізовані, але відображають наявний тренд у сприйнятті деякими донорами діяльності аналітичних центрів на теперішній час.

«В Україні ми мали можливість підтримувати провідні центри, але насправді в них взагалі була відсутня ідея досягнення результату. Вони могли продукувати величезну кількість полісі пейперс (policy papers), але більшість з них не були формально презентовані якимось політичним середовищем. У мене був такий досвід, що продукували тому що були такі певні умови фінансування, грантування, потрібно було зробити певну кількість документів, була вільна тематика, й у кращому випадку десь третина була презентована якомусь стейкхолдеру для ухвалення рішень». (Представник міжнародної програми підтримки).

За оцінками донорів, номінально досліджень за грантової підтримки порівняно з 2018 роком стало більше. Збільшилась, на їхню думку, й кількість організацій, які позиціонують себе як аналітичні центри. Медійно й у експертному середовищі представленість нових аналітичних центрів поки що недостатньо помітна.

Із попередньою тезою пов'язана й готовність аналітичних центрів діяти проактивно у відносинах з органами державної влади – йти на діалог, ініціювати зустрічі з профільними представниками влади, активно презентувати свої послуги та напрацювання. Представники міжнародних донорських організацій відмічають зниження рівня такої проактивності в середовищі аналітичних центрів.

«Це питання – наші аналітичні чи дослідницькі середовища, наскільки вони є проактивні чи активні? Це дуже важливе питання, тому що, мені здається, що були нещодавні історії, що ці середовища (незалежні аналітичні центри) нав'язували порядок денний, у доброму сенсі, формували його, умовно кажучи. Зараз формує порядок денний не громадянське суспільство, а фактично помилки, якісь недоречності на різних форумах міжнародних, скандали (з боку органів державної влади)». (Представник програми міжнародної підтримки).

Втім, представники донорських організацій одностайно критично оцінюють і нинішній рівень запиту та готовності до взаємодії нинішньої влади з аналітичними центрами. Від одного з респондентів пролунала думка про те, що нинішня влада більше схильна до співпраці з окремими консультантами та комерційними консалтинговими організаціями. Останні, наприклад, надають досить поверхневі, на думку респондента, рекомендації, досліджуючи на замовлення багато тем одночасно та не будучи експертами в тому полі, яке вивчають.

«Влада спиралася та спирається на замовлення якихось аналітичок з консультаційних агенцій, які працюють у бізнесі, й вони не дуже сподіваються на те, що продукує громадський сектор аналітичних центрів. І в тому й біда насправді». (Представник програми міжнародної підтримки).

Схожу думку з цього приводу висловив інший респондент, зацентрувавши увагу на тому, що представники влади, особливо на центральному рівні, схильні довіряти тим аналітичним центрам, **«які перебувають в полі їхнього впливу».**

«Вони (представники влади) більше розраховують на якісь приближені лояльні середовища, ніж на аналіз незалежного гранту, донорськи підтриманих досліджень. Раніше доступ і увага до таких досліджень були трішечки вищими. Я не скажу, що це мало безпосередній вплив

на публічну політику, але принаймні цей діалог був». (Представник міжнародної програми підтримки).

Підтверджуючи думки інших респондентів з числа аналітичних центрів і окремих представників органів державної влади, донори вважають рівень запиту з боку влади на незалежний аналіз публічної політики або низьким, або недостатнім. Проте, щоб якість публічної політики в Україні зростала, діяльність незалежних аналітичних центрів має продовжуватися: **«Проголошений у вигляді офіційного запиту попит з боку влади є бажаним, але не абсолютно необхідним (для діяльності аналітичних центрів)».** (Представниця міжнародної донорської організації).

У більшості випадків представники органів влади користуються ресурсом афілійованих до міністерств дослідницьких інститутів або ж послуговуються ресурсом власних аналітичних відділів. Втім, щодо якості цих матеріалів висловлювалися самі представники влади вище - часто аналітичні продукти державних аналітичних центрів їх не задовольняють.

«Варто відзначити, що періодично запит на незалежну аналітику зростає. Можливо, не із щирого бажання побудувати політику на основі якихось даних, іноді це необхідно для обґрунтування якихось рішень, іноді це необхідно з інших причин, але я все ж таки відчуваю, що запит на аналітику потихеньку зростає». (Представник програми міжнародної підтримки).

Результати дослідження демонструють потребу у спільних зусиллях зацікавлених міжнародних донорських організацій і незалежних аналітичних центрів, у підвищенні потенціалу незалежних аналітичних центрів і позиціонуванні їх для органів державної влади як самостійних гравців, а не лише партнерів чи підрядників донорських програм і проєктів. Таке «реноме» в ситуації, яка склалася в окремих сферах публічної політики, де присутня донорська підтримка, незалежним аналітичним центрам змінити самотужки буде складно.

Одним із завдань донорів у розвитку якості публічної політики й ухваленні державних рішень має бути продовження цільової підтримки аналітичних центрів і незалежної аналітики, що вкладається в програми, спрямовані на розвиток публічної політики у різних сферах, підтримку належного демократичного врядування та прозорості в ухваленні державних рішень.

Аналіз відповідей усіх груп респондентів і відкритих джерел показав, що більшість учасників дослідження відчувають певний відкат у запиті з боку влади на незалежну аналітику порівняно з 2018 роком.

Найбільше потенціал незалежних аналітичних центрів може розвиватися в межах профільних, спрямованих саме на цю цільову групу грантерів донорських програм. Такою в Україні з 2015 року є Ініціатива розвитку аналітичних центрів.

Інші донорські програми та проекти є безумовно потрібними, але вже на рівні розвитку та просування державних політик у тій чи іншій сфері.

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Незалежні аналітичні центри тяжіють до спеціалізації своєї діяльності та експертизи в тій чи іншій сфері досліджень публічної політики: сфера парламентаризму, верховенства права та кримінології, протидія корупції, енергетика, захист довкілля, суспільно-економічні питання тощо. Комерційні аналітичні центри частіше позиціонують себе як експертів широкого поля досліджень у сфері публічної політики.

Водночас набір тем, якими може займатися незалежний аналітичний центр, може суттєво варіюватися в залежності від кадрового потенціалу організації: від економічних питань до досліджень у сфері охорони здоров'я та культури (Київська Школа Економіки), від державної політики України у сфері освіти до вивчення проблем трудової міграції (CEDOS), від національної безпеки до внутрішньої політики (Центр Разумкова), від дослідження у сфері україномовного контенту до моніторингу діяльності парламенту (Лабораторія законодавчих ініціатив) та ін.

На підбір і пріоритезацію тем досліджень незалежних аналітичних центрів найчастіше впливають:

- ▶ можливості отримання фінансування для проведення дослідження,
- ▶ наявність експертної та кадрової бази,
- ▶ аналіз затребуваності теми від потенційних стейкхолдерів (донорів і представників органів державної влади).

Тематика досліджень, які реалізують комерційні аналітичні центри, здебільшого залежить від за-

питу донорської організації (клієнта) та наявності власних експертних ресурсів або можливості залучення зовнішніх експертів.

Позицію аналітичних центрів щодо формування власного порядку денного та вплив на потенційний запит з боку органів державної влади у порівнянні з комерційними аналітичними центрами можна здебільшого вважати проактивною. У той час як консалтинги позиціонують свою діяльність як сервісну.

Незалежні аналітичні центри частіше вважають кінцевим бенефіціаром своїх досліджень представників органів державної влади та окремих професійних груп (журналісти, освітяни, ін.). Комерційні аналітичні центри, у свою чергу, вважають пріоритетною для себе аудиторію донорських міжнародних організацій.

Розвиваючи свій бренд, незалежні аналітичні центри намагаються активно працювати із медіаспільнотою та широкими верствами населення, яким може бути цікава тематика досліджень, що їх реалізують організації. Відповідно, адвокація та зовнішня комунікація є для незалежних аналітичних центрів невід'ємною частиною їхньої роботи. Вони вибудовують і підтримують як формальні, так і неформальні зв'язки з представниками органів державної влади — проводять публічні заходи, розвивають мережі своїх стейкхолдерів за допомогою технологій у онлайн-форматі. Адвокація «обличчя до обличчя» значною мірою ускладнилася, але інший її формат, актуальний у період пандемічного світу, набрав обертів і розвинувся у потужні онлайн-експертні середовища.

Поруч із традиційними для аналітичних центрів форматами аналітичних продуктів, такими, як: полісі бріфи, розлогі аналітичні звіти, більш стислі аналітичні записки, – в арсеналі незалежних аналітичних центрів з'явилися і набули популярності продукти, які легше сприймаються онлайн: влоги, підкасти та короткі тематичні відео-презентації. Онлайн-формат також до деякої міри спростив способи комунікації та доступу до телеканалів та інших медіа.

Однак розвиток і різноманітність аналітичних активностей незалежних аналітичних центрів поки що не пропорційні впливу, який їхня діяльність здійснює на розвиток публічної політики. Так стверджують самі представники незалежних аналітичних центрів. Значна частина опитаних незалежних аналітичних центрів відмічає і негативну

динаміку у рівні взаємодії з органами державної влади порівняно з 2018 роком. Усі дослідження, реалізовані аналітичними центрами, які увійшли до вибірки дослідження, реалізовані за кошти донорів. Жоден респондент з числа незалежних і комерційних аналітичних центрів не навів прикладу реалізації дослідження за кошти та на прямий запит з боку органів державної влади.

У своїй більшості аналітичні центри критично оцінюють рівень запиту на незалежну аналітику з боку органів державної влади. Виключенням є дослідження, виконані на замовлення донорських організацій і міжнародних проєктів, які спрямовують свою діяльність безпосередньо на органи державної влади та здійснюють адвокаційні зусилля в просуванні реформ. Водночас виведення аналітичних центрів на новий рівень у взаємодії з органами державної влади та підвищення їхнього впливу на формування державної політики незалежні аналітичні центри вважають цілком реалістичними.

Актуальними і затребуваними залишаються дослідження у спеціалізованих нішах, таких, як тематика європейської інтеграції та моніторинг виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань, правова тема, енергетична сфера, національна безпека, протидія корупції, аналіз економічної сфери.

Представники органів державної влади, які взяли участь у дослідженні, обізнані про діяльність аналітичних центрів, зокрема, тих, які працюють на ринку більше 5-ти років і медійно помітні. Вони регулярно споживають аналітику та контент, який продукують ці організації, та вважають їхню діяльність важливою для розвитку різноманітних сфер публічної політики. Традиція та звичка послуговуватися різними джерелами аналітичної, включно із незалежною, інформації в різних органах державної влади поступово формується різними темпами.

Однак органам державної влади у своїй більшості бракує вміння і навичок формулювати свій запит. Вони досі залишаються «споживачами», а не «замовниками» незалежної аналітики. Виключенням можуть бути персональні консультації з експертами (замовлення консультаційних послуг окремим експертам), співпраця з донорами і громадськими організаціями, присвячені питанням конкретних реформ.

Традиційними «постачальниками» аналітики для органів державної влади є державні дослідниць-

кі установи. Серед них – обмежене коло тих, яких самі ж представники влади вважають впливовими і фаховими, наприклад, Національний інститут стратегічних досліджень та Інститут демографії і соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, Інститут економіки та прогнозування НАН України.

Більшість афілійованих з міністерствами державних аналітичних центрів тяжіють до академізму та не можуть повною мірою задовольняти практичні запити та потреби органів державної влади у різних сферах публічної політики.

Характерним для органів державної влади є сприйняття діяльності незалежних і комерційних аналітичних центрів як громадських організацій, робота яких має фінансуватися за рахунок донорських організацій. Для зміни такої парадигми сприйняття аналітичних центрів, на думку представників органів державної влади, мають поступово збільшувати своє позиціонування не як «грантерів» тих чи інших програм міжнародної допомоги, але як упізнаних незалежних інституцій.

Важливим фактором, який здатний посилити вплив аналітичних центрів на формування публічної політики, може стати більша включеність самих аналітичних центрів як учасників процесу формування публічної політики. Це означає, на думку представників органів державної влади, взаємодію **«як з донорами, так і з представниками органів державної влади на всіх етапах дослідження, а не лише на етапі презентації результатів»**.

Респонденти також рекомендують незалежним аналітичним центрам ініціювати взаємодію з владою самостійно; ефективною може виявитися й коаліційність або згуртованість зусиль у формуванні запиту на незалежну аналітику з боку органів державної влади.

Серед усіх груп респондентів дослідження представники донорських організацій оцінюють розвиток інституційної, адвокаційної та дослідницької спроможності аналітичних центрів найбільш оптимістично.

Завдяки Ініціативі розвитку аналітичних центрів організації отримали підтримку на розбудову інституційної спроможності та належного врядування, розвиток внутрішніх і зовнішніх комунікацій, створення портфоліо аналітичних продуктів, посилення співпраці з міжнародними мережами

аналітичних центрів, менторінг і експертну оцінку своїх аналітичних звітів, проведення досліджень на замовлення представників органів державної влади.

Грантова підтримка або замовлення іншими донорськими організаціями досліджень у сферах публічної політики, які є пріоритетними для міжнародних організацій в Україні, також позитивно впливають і на інституційну спроможність аналітичних центрів, і на розвиток їхньої аналітичної спроможності.

Організації мають можливість спробувати себе в дослідженнях різних сфер публічної політики, пройти навчання або залучити до свого проєкту міжнародних експертів. Однак, як відмічають самі представники аналітичних центрів, така співпраця має і ряд обмежень для їхніх організацій; це – певна залежність у формуванні власного порядку денного від пріоритетів донорів та нижчий рівень взаємодії з органами державної влади порівняно з дослідженнями, де влада виступає замовником і безпосереднім партнером у реалізації досліджень.

У порівнянні з 2018 роком позиції окремих незалежних аналітичних центрів зміцнилися – їхню аналітику висвітлюють медіа, вони мають стійкі зв'язки з відповідними органами державної влади та активно співпрацюють з міжнародними

донорськими організаціями. За період пандемії аналітичні центри адаптували свою діяльність – вибудували стійкі соціальні й онлайнві експертні мережі, започаткували нові формати взаємодії з медіа та стейкхолдерами.

З боку влади донори відмічають нестабільність у запитах на взаємодію з незалежними аналітичними центрами. Влада формує запити на незалежну аналітику спорадично, тяжіє до взаємодії з тими центрами, які знаходяться в полі зору окремих представників влади, користується послугами комерційних аналітичних центрів і консалтингів.

Головним викликом для незалежних аналітичних центрів залишається питання їхньої фінансової стійкості та замовлення представниками органів державної влади їхніх аналітичних продуктів на платній основі.

Рівень інституційної та фахової спроможності ряду аналітичних центрів сьогодні дозволяє продовжувати роботу в напрямку побудови такого сталого запиту, й донорська підтримка проєктів, спрямованих на розвиток якості публічних політик, має, зокрема, бути спрямована на посилення коаліційних зусиль незалежних аналітичних центрів, вивчення потреб органів державної влади, формування запиту та проведення незалежних аналітичних досліджень у відповідності до наявних потреб.

Перелік респондентів, які увійшли до вибірки дослідження

Категорія респондентів	Організація/інституція
АЦ, учасники Ініціативи до 2018	Фонд Демократичні ініціативи
АЦ, учасники Ініціативи до 2018	Центр Дослідження суспільства (CEDOS) , Київ
АЦ, учасники Ініціативи до 2018	Діксі груп, Київ
АЦ, учасники Ініціативи до 2018	Європа без бар'єрів
АЦ, учасники Ініціативи 2018 року	Центр економічної стратегії, Київ
АЦ, учасники Ініціативи 2018 року	Міждисциплінарний науково-освітний центр при НАУКМА, Київ ACREC
АЦ, учасники Ініціативи 2018 року	Вокс Україна, Київ
АЦ, учасники Ініціативи 2018 року	Український центр європейської політики, Київ
АЦ, учасники Ініціативи 2018 року	Кейс Україна, Київ
АЦ, незалежні, ГО	Лабораторія Законодавчих Ініціатив
АЦ, незалежні, ГО	Центр Разумкова
АЦ, незалежні, ГО	Реанімаційний Пакет Реформ
АЦ, незалежні, ГО	Інститут економічних досліджень і політичних консультацій
АЦ, незалежні, ГО	ГО Рух «Чесно»
АЦ, незалежні, ГО	Інститут Майбутнього
АЦ, консалтингові	Pricewaterhousecoopers
АЦ, консалтингові	Civitta Ukraine/Easybusiness
АЦ, консалтингові	Deloitte
АЦ, консалтингові	PPV Knowledge Networks
Державний дослідницький інститут	Інститут демографії і соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України
Державний комітет	Державний комітет статистики
АЦ, незалежні, ГО	Харківський Інститут соціологічних досліджень
АЦ, незалежні, ГО	Центр політико-правових реформ
АЦ, незалежні, ГО	Центр соціології права та кримінології
Донорська міжнародна організація/ грантова програма	Посольство Швеції
Міжнародна донорська організація	Міжнародний Фонд "Відродження"
Донорська міжнародна організація/ грантова програма	Ract/ENGAGE
Донорська міжнародна організація/ грантова програма	ПРООН
Донорська міжнародна організація/ грантова програма	Міжнародний проект «Взаємодія»
Донорська міжнародна організація/ грантова програма	USAID RADA
Представники органів Державної влади	Рахункова Палата
Представники органів Державної влади	Міністерство Культури України
Представники органів Державної влади	Офіс віце-прем'єра із європейської інтеграції

Представники органів Державної влади	Національна Служба Здоров'я України
Представники органів Державної влади	Комітет Верховної Ради України та Програма DOBRE, ще працював в НАДС
Представники органів Державної влади	Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти
Представники органів Державної влади	Міністерство цифрової трансформації України
Представники органів Державної влади	Державна міграційна служба
Представники органів Державної влади	Український Інститут
Представники органів Державної влади	Секретаріат Кабінету Міністрів України
Представники органів Державної влади	Міністерство освіти і науки України
Представники органів Державної влади	Кабінет Міністрів
Представники органів Державної влади	Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України
Представники органів Державної влади	Український інститут
Представники органів Державної влади	Директорат шкільної освіти в МОН
Представники органів Державної влади	Український культурний Фонд
Представники органів Державної влади	Інститут книги
Представники органів Державної влади	Державна служба якості освіти
Представник донорської/міжнародної організації/колишній представник органу державної влади	Колишній радник заступника міністра освіти. Керівник проекту підтримки освітньої реформи (фінський проект)
Представники органів Державної влади	МВС України

Додаток 2

Методологія дослідження

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОПИТУ, ПРОПОЗИЦІЇ ТА ВПЛИВУ АНАЛІТИЧНИХ ПРОДУКТІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Мета дослідження: вивчити поточний стан сфери досліджень публічної політики в Україні з точки зору запиту на них та наявної пропозиції, очікувань щодо розвитку сфери в майбутньому. Визначити зміни, які відбулися у сфері за три останні роки (у порівнянні з результатами дослідження 2018 року).

Завдання дослідження:

1. Вивчити поточний рівень пропозиції досліджень у сфері публічної політики в Україні з боку аналітичних центрів (некомерційних, комерційних, державних)
2. Дослідити, як змінився попит та пропозиція досліджень у сфері публічної політики після 2018 (за оцінками аналітичних центрів та представників органів державної влади)
3. Вивчити, як змінився рівень використання аналітичних продуктів та політик, розроблених за участі аналітичних центрів, з боку органів державної влади у порівнянні з 2018 року
4. Дослідити вплив діяльності аналітичних центрів та аналітичних продуктів на прийняття державних рішень і формування публічної політики.
5. Визначити найкращі практики та основні перешкоди у досягненні впливу на процес формування політик.
6. Проаналізувати діяльність донорів у цій сфері

Методи і компоненти дослідження:

- **Кабінетне дослідження** в межах якого буде проаналізовано: а) відкриті джерела (сайти міністерств та державних агенцій, провідних аналітичних центрів) для визначення акторів сфери досліджень публічної політики та тематик досліджень; б) вітчизняну і світову наукову бібліографію дотичну до теми для опису останніх тенденцій у сфері досліджень публічної політики.

Кабінетне дослідження надасть відповіді на такі дослідницькі запитання:

- у яких сферах державної політики органами влади декларується найбільша активність щодо розробки політик із залученням незалежних аналітичних центрів?
- якими є основні теми досліджень що реалізуються незалежними аналітичними центрами стосовно сфери публічної політики?
- якою є раціоналізація вибору конкретних фокусів досліджень що здійснюються незалежними аналітичними центрами?
- яким чином незалежні аналітичні центри контекстуалізують свої дослідження відповідно до нагальних потреб органів влади у розробці політик?

Одним з результатів кабінетного дослідження стане доповнення початкової вибірки ключових інформантів з різних груп.

- **Опитування ключових інформантів:** представників аналітичних центрів, органів державної влади та представників міжнародних донорських організацій.

Дизайн вибірки дослідження

- В межах проєкту будуть опитані представники **аналітичних центрів**, які:
- основним видом своєї діяльності вважають дослідження у сфері державної політики, розробку і вплив на державну політику у різних сферах;
- залучені до розробки державних політик, мають досвід співпраці з органами державної влади у цій сфері (в межах меморандумів про співпрацю, як члени робочих груп при міністерствах і відомствах або в інший, можливо, неформальний, спосіб),
- здійснюють свою діяльність або працюють на ринку не менше 3-х років.

Ключовими інформантами у цій категорії виступають: керівники організацій, обізнані про комунікаційну, дослідницьку, адвокаційну діяльність організації протягом 2018 - 2021 рр. та/або провідні аналітики.

Ми пропонуємо опитування представників 25-аналітичних центрів - деталізований розподіл груп респондентів наведено у таблиці 1. В глибинному інтерв'ю можуть брати участь декілька представників від організації (1-2). Щонайменше два інтерв'ю буде проведено з представниками організацій визначених найуспішнішими провайдерами, а також щонайменше одне інтерв'ю з їх основним бенефіціаром.

За потреби, у випадку необхідності уточнення додаткової інформації щодо організації, буде проведено інтерв'ю з 2-ма респондентами, які представляють одну організацію. Загальна вибірка респондентів цієї групи буде становити 30 глибинних інтерв'ю.

група респондентів	кількість організацій (орієнтовна на групу)
(незалежні/ГО) аналітичні центри, які отримали інституційну підтримку до 2018 року <ul style="list-style-type: none"> • Центр Демократичні Ініціативи • Діксі Груп • Центр Дослідження суспільства (CEDOS) • Європа без бар'єрів 	5
(незалежні/ГО) аналітичні центри, які отримали інституційну підтримку у 2018 році, мають досвід співпраці з органами державної влади протягом 2018 - 2020 рр., беруть участь в розробці політик, адвокатують їхнє затвердження. <ul style="list-style-type: none"> • Центр економічної стратегії (ЦЕС) • Український центр європейської політики • Центр Нова Європа • Університетський АЦ: Міждисциплінарний науково-освітній центр при НАУКМА, Київ 	5
(/ГО) аналітичні центри, які не були грантерами ініціативи <ul style="list-style-type: none"> • Лабораторія Законодавчих Ініціатив • Easybusiness • Центр Разумкова • Реанімаційний Пакет Реформ (якщо здійснюють свою діяльність) або УМЦПД (якщо не були грантерами ініціативи до 2018 року) • Рух «Чесно» 	5
консалтингові групи і агенції (комерційні аналітичні центри)	5
державні дослідницькі та аналітичні центри	5

• наступною категорією респондентів є **представники органів державної влади** - 25 респондентів, які безпосередньо працюють у сфері розробки політик - є керівниками, експертами або фахівцями профільних департаментів або інших підрозділів центральних органів виконавчої влади, народними депутатами Верховної Ради України. Дослідження буде фокусуватися на тих сферах державних політик, які будуть виявлені під час кабінетного дослідження та опитування аналітичних; допоможе порівняти запит і пропозицію на ринку досліджень державної політики у секторах державної політики, в яких аналітичні центри здійснюють свою діяльність. Водночас, за підсумками кабінетного дослідження до вибірки потраплять і представники тих державних установ, у сфері яких діяльність аналітичних центрів є невисокою або слабко помітною.

• Представники **міжнародних донорських ор-**

ганізацій, які підтримують аналітичні центри або послуговуються їхніми продуктами. Всього - 5 респондентів, по 1 від кожної організації.

Обмеження дослідження. Якісні методи дослідження і кабінетний аналіз дозволяють визначити закономірності, тренди, зробити узагальнення думок і даних, отриманих від вибраних представників груп респондентів. Водночас, висновки даного дослідження не можуть бути екстрапольовані на всі сфери досліджень державної політики, і будуть обмежуватися лише тими, які знаходяться у полі професійних інтересів респондентів дослідження.

Респондент має бути спроможним оцінити зміни у сфері публічної політики протягом останніх 3-ти років (2018- 2021)

ГАЙД ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТНОГО ІНТЕРВ'Ю В МЕЖАХ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОПИТУ, ПРОПОЗИЦІЇ ТА ВПЛИВУ АНАЛІТИЧНИХ ПРОДУКТІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ 2021

ІНТЕРВ'Ю З КЕРІВНИКОМ/-ЦЕЮ АНАЛІТИЧНОГО ЦЕНТРУ (ОРГАНІЗАЦІЇ)

ПРЕДСТАВЛЕННЯ, ВСТУП – 5 хвилин

Доброго дня, мене звати _____, я представляю дослідницьку організацію Vox Populi Agency; на замовлення Міжнародного Фонду «Відродження» ми проводимо дослідження попиту, пропозиції та впливу аналітичних продуктів у сфері публічної політики.

За допомогою дослідження ми хочемо дізнатися яким чином змінився запит та пропозиція аналітики у сфері державної політики у порівнянні із 2018 роком; дослідити проекти технічної міжнародної допомоги у сфері досліджень державної політики; вивчити особливості використання досліджень державної політики органами влади та діяльність провайдерів, які надають послуги із дослідження державної політики.

В межах дослідження передбачається опитування представників виконавчої влади та представників органів місцевого самоврядування, представників провайдерів, які надають послуги із дослідження державної політики та представників донорських організацій.

Наше інтерв'ю конфіденційне, доступ до ваших відповідей матимуть виключно представники дослідницької команди. Вся інформація, надана вами під час інтерв'ю буде закодована і використана в аналітичному звіті в узагальненому вигляді.

Для того щоб зберегти інформацію, яку ви надасте під час інтерв'ю, я прошу вашої згоди робити аудіо або відеозапис нашої розмови. Чи згодні ви?

Чи є у вас додаткові запитання?

ІНТЕРВ'ЮЄРЕ, ДОПОВНІТЬ ЦЕЙ ДОКУМЕНТ ВІДПОВІДАМИ РЕСПОНДЕНТА, ЯКІ НЕОБХІДНО ВИДІЛИТИ КОЛЬОРОМ. ЗБЕРЕЖІТЬ ДОКУМЕНТ З НОВОЮ НАЗВОЮ – ДОДАЙТЕ КОД ОРГАНІЗАЦІЇ З ВИБІРКИ ДО НАЗВИ.

БЛОК 1. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ТА РЕСПОНДЕНТА

Назва організації:

Тип організації (некомерційна організація - НУО, центр при Університеті, державний центр, комерційний аналітичний центр):

ПІБ респондента:

Посада респондента:

На початку нашої бесіди я хочу запитати у вас стислу інформацію про вас та організацію, яку ви представляєте.

1. Будь ласка, назвіть організацію, яку ви представляєте? Коли вона заснована?
2. Яку посаду ви обіймаєте в організації? Скільки років ви обіймаєте цю посаду? Скільки всього років в організації?

БЛОК 2. ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

1. Які сфери публічної політики досліджує ваша організація? Чому ви обрали саме ці сфери? Чи додалися які-небудь нові сфери або відмовилися від дослідження якихось сфер з 2018 року?
2. Чи є певні теми, які ваша організація вважає актуальними і відчуває, що на них є попит і які б ви хотіли досліджувати, але не можете цього зробити? Якщо так, що це за

теми? Які існують основні перешкоди для включення цих тем?

3. Хто є основним споживачем ваших аналітичних матеріалів?

4. Які типові види аналітичних продуктів (контент, формат, обсяг) пропонує ваша організація? Які з них є найбільш затребуваними серед представників державних інституцій? Чому?

5. Чи знаєте ви, які саме потреби мають органи державної влади, на які ви орієнтуєте свої аналітичні продукти, у сфері досліджень публічної політики? Яким чином ви визначаєте ці потреби і чи намагаєтесь відповідати на них?

6. В чому полягає взаємодія вашої організації з органами влади? Чи зазнала змін взаємодія з 2018 року? Яких саме?

7. Які посадовці / особи, що беруть участь у формуванні політик, використовують експертні дослідження і рекомендації вашої організації в процесі прийняття державних рішень? Як саме використовують? Чи в повній мірі використовують результати роботи вашої організації? Чи вдається вашій організації досягнути бажаних посадовців? Кому ваші дослідження були б найбільш корисними? Чи аналізуєте ви вплив своїх аналітичних продуктів на цільові аудиторії? Яким чином це робиться?

8. Які організації є споживачами досліджень вашої організації? Кого з них ви б назвали найактивнішими споживачами? Зондаж: державні інституції (центральна влада), місцева влада, бізнес, донорські організації, міжнародні організації та посольства, ЗМІ, академічна спільнота (університети тощо).

9. ЯКЩО ДЕРЖАВНІ ІНСТИТУЦІЇ Є СПОЖИВАЧАМИ: Які державні інституції є найбільш активним споживачами досліджень вашої організації? Чи з'явилися нові стейкхолдери після 2018 року (наприклад, комітети ВРУ, секретаріат Кабінету Міністрів, профільні міністерства тощо) і якщо так, що це за стейкхолдери, які вони мають функції і внутрішній вплив (на процес формування політик)?

10. Як ви намагаєтесь досягнути нових представників влади? На якому рівні встановлюються зв'язки, і які шляхи досягнення впливу на формування політик використовує ваша організація? Чи зазнала ситуація змін з 2018 року? Як саме?

11. Чи налагоджений вашою організацією зворотній зв'язок (відгуки від органів влади), щоб краще розуміти, наскільки корис-

ними є ваші продукти у процесі формування політик і як їх можна покращити (контент, формат, стиль) для використання в цьому процесі? Які механізми зворотного зв'язку ви використовуєте?

12. Чи вважаєте ви, що комунікаційна та адвокаційна діяльність вашої організації має вплив на офіційний попит на конкретні політики і зрештою на прийняття цих політик? Чи змінилася ситуація у порівнянні з 2018 року? Як саме? Ваш вплив посилюється з 2018 року чи навпаки?

13. Які центри наразі мають найбільший вплив на прийняття політик? Які центри втрачають вплив? Запитуємо про всі АЦ, які відомі респонденту.

14. Як змінилася кількість незалежних досліджень публічної політики починаючи з 2018 року? А яким чином змінилася якість досліджень? Через що відбулися ці зміни? Чи впливають ці зміни на сферу прийняття державних рішень? Яким чином? Чи впливають ці зміни на сферу досліджень публічної політики в Україні?

15. Які ще інституції, окрім таких аналітичних центрів як ваш, є значними гравцями у сфері досліджень публічної політики в Україні? В яких сферах, з якими державними інституціями вони працюють?

16. На яких темах або проблемних питаннях потрібно зосередити увагу українським аналітичним центрам та іншим учасникам процесу вироблення політики?

БЛОК 3. ПРИКЛАДИ УСПІШНИХ ТА НЕУСПІШНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

1. Назвіть, будь ласка, 1-2 аналітичні продукти за 2019 - 2021 рр. Вашої організації, які Ви вважаєте найбільш успішними?

2. Який тип цих продуктів - цільова аудиторія? Хто був основним користувачем? Чому ви вважаєте їх успішними?

3. На що вплинули ці продукти? На розробку яких політик?

4. Чи отримували Ви зворотній зв'язок з боку партнерів, донорів, органів державної влади?

5. Завдяки чому, на Вашу думку, Вам вдалося досягти успіху? Як би ви описали підходи в комунікації, адвокації та просуванні цих аналітичних продуктів для органів державної влади? Зондаж - кампанія, нетворкінг,

робота в коаліціях і робочих групах, вплив донорів, іноземних акторів тощо.

6. А які приклади НАЙБІЛЬШ успішних аналітичних продуктів за 2019 - 2021 рр. (у будь-якій сфері публічної політики) інших організацій (НУО, комерційні/консалтинго-

ві компанії, державні, іноземні, академічні організації. Чому ви вважаєте їх успішними?

7. А які аналітичні продукти або дослідження за 2019 - 2021 рр. були найменш ефективними або вдалими і чому? Будь-яких організацій.

Додаток 3.1

Інструментарій дослідження/ АЦ, донорські

ГАЙД ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТНОГО ІНТЕРВ'Ю В МЕЖАХ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОПИТУ, ПРОПОЗИЦІЇ ТА ВПЛИВУ АНАЛІТИЧНИХ ПРОДУКТІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ 2021

ІНТЕРВ'Ю З ПРЕДСТАВНИКОМ/-ЦЕЮ ДОНОРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

ПРЕДСТАВЛЕННЯ, ВСТУП – 5 хвилин

Доброго дня, мене звати _____, я представляю дослідницьку організацію Vox Populi Agency; на замовлення Міжнародного Фонду «Відродження» ми проводимо дослідження попиту, пропозиції та впливу аналітичних продуктів у сфері публічної політики.

За допомогою дослідження ми хочемо дізнатися яким чином змінився запит та пропозиція аналітики у сфері державної політики у порівнянні із 2018 роком; дослідити проекти технічної міжнародної допомоги у сфері досліджень державної політики; вивчити особливості використання досліджень державної політики органами влади та діяльність провайдерів, які надають послуги із дослідження державної політики.

В межах дослідження передбачається опитування представників виконавчої влади та представників органів місцевого самоврядування, представників провайдерів, які надають послуги із дослідження державної політики та представників донорських організацій.

Наше інтерв'ю конфіденційне, доступ до ваших відповідей матимуть виключно представники дослідницької команди. Вся інформація, надана вами під час інтерв'ю буде закодована і використана в аналітичному звіті в узагальненому вигляді.

Для того щоб зберегти інформацію, яку ви надасте під час інтерв'ю, я прошу вашої згоди робити аудіо або відеозапис нашої розмови. Чи згодні ви?

Чи є у вас додаткові запитання?

ІНТЕРВ'ЮЄРЕ, ДОПОВНІТЬ ЦЕЙ ДОКУМЕНТ ВІДПОВІДЯМИ РЕСПОНДЕНТА, ЯКІ НЕОБХІДНО ВИДІЛИТИ КОЛЬОРОМ. ЗБЕРЕЖІТЬ ДОКУМЕНТ З НОВОЮ НАЗВОЮ – ДОДАЙТЕ КОД ОРГАНІЗАЦІЇ З ВИБІРКИ ДО НАЗВИ.

БЛОК 1. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ТА РЕСПОНДЕНТА

Назва організації:

ПІБ респондента:

Посада респондента:

На початку нашої бесіди я хочу запитати у вас стислу інформацію про вас та організацію, яку ви представляєте.

1. Будь ласка, назвіть організацію, яку ви представляєте?
2. Яку посаду ви обіймаєте в організації? Скільки років ви обіймаєте цю посаду? Скільки всього років в організації?

БЛОК 2. ПОТРЕБИ ОРГАНІЗАЦІЇ В ДОСЛІДНИЦЬКИХ МАТЕРІАЛАХ ТА РОБОТА З ПРОВАЙДЕРАМИ АНАЛІТИКИ

1. Які потреби в аналітиці у сфері публічної політики вас цікавлять або стосуються? Чи достатньо

вам аналітичних продуктів з цих питань або ви відчуваєте брак аналітики? Чи змінилася ситуація у порівнянні з 2018 роком? Чи задоволені ви цими продуктами?

2. Аналітичними продуктами яких організацій з цих питань ви користуєтесь? Чому саме цих і як давно?

3. Яким аналітичним продуктам (контент, формат, обсяг) ви надаєте перевагу? Чому саме таким продуктам?

4. Чи аналітичні центри взаємодіють з вами щоб дізнатися про ваші потреби у дослідженнях політик? Як побудована ця взаємодія? Чи змінилася ситуація у порівнянні з 2018 роком?

5. На кого з посадовців мають цілеспрямовувати свої матеріали аналітичні центри і як зробити їх максимально корисними для цих посадовців?

6. За якими критеріями ви оцінюєте якість та корисність аналітичних продуктів? Як ці критерії впливають на ваші рішення щодо використання зовнішніх досліджень публічної політики? Як змінилась якість аналітичних продуктів у порівнянні з 2018 роком?

7. Які теми, на вашу думку, є недостатньо дослідженими спільнотою аналітичних центрів в Україні? Чи є якісь теми які стануть актуальними у перспективі? Чи є якісь теми, які вже втратили свою актуальність але аналітичні центри продукують матеріали з них?

8. Чи впливає комунікаційна та адвокаційна діяльність незалежних аналітичних центрів в Україні на офіційний попит на конкретні політики і зрештою на прийняття цих по-

літик? Якщо так, як це впливає на процес формування політик? Які існують шляхи досягнення впливу на формування політик? Чи змінилася комунікаційна та адвокаційна діяльність незалежних аналітичних центрів у порівнянні з 2018 роком?

9. Як змінилася кількість незалежних досліджень публічної політики починаючи з 2018 року? Зокрема, аналітичні дослідження, підготовлені ГО, консалтинговими групами тощо? Чи вплинули ці зміни на прийняття державних рішень? Яким чином?

10. З якими незалежними аналітичними центрами ви/ваша установа співпрацює? В чому полягає ця співпраця? Як ви її оцінюєте? Які позитивні або негативні аспекти? Що можна покращити в співпраці? Чи існують які-небудь перешкоди для співпраці?

БЛОК 3. ПРИКЛАДИ УСПІШНИХ ТА НЕУСПІШНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

1. А які приклади НАЙБІЛЬШ успішних аналітичних продуктів за 2019 - 2021 рр. (у будь-якій сфері публічної політики) інших організацій (НУО, комерційні/консалтингові компанії, державні, іноземні, академічні організації). Чому ви вважаєте їх успішними?

2. А які аналітичні продукти або дослідження за 2019 - 2021 рр. були найменш ефективними або вдалими і чому? Будь-яких організацій.

Додаток 3.1

Інструментарій дослідження/ Представники органів Державної влади

ГАЙД ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТНОГО ІНТЕРВ'Ю В МЕЖАХ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОПИТУ, ПРОПОЗИЦІЇ ТА ВПЛИВУ АНАЛІТИЧНИХ ПРОДУКТІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ 2021

ІНТЕРВ'Ю З ПРЕДСТАВНИКОМ/-ЦЕЮ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

ПРЕДСТАВЛЕННЯ, ВСТУП – 5 хвилин

Доброго дня, мене звати _____, я представляю дослідницьку організацію Vox Populi Agency; на замовлення Міжнародного Фонду

«Відродження» ми проводимо дослідження попиту, пропозиції та впливу аналітичних продуктів у сфері публічної політики.

За допомогою дослідження ми хочемо дізнатися яким чином змінився запит та пропозиція аналітики у сфері державної політики у порівнянні із 2018 роком; дослідити проекти технічної міжнародної допомоги у сфері досліджень державної політики;

вивчити особливості використання досліджень державної політики органами влади та діяльність провайдерів, які надають послуги із дослідження державної політики.

В межах дослідження передбачається опитування представників виконавчої влади та представників органів місцевого самоврядування, представників провайдерів, які надають послуги із дослідження державної політики та представників донорських організацій.

Наше інтерв'ю конфіденційне, доступ до ваших відповідей матимуть виключно представники дослідницької команди. Вся інформація, надана вами під час інтерв'ю буде закодована і використана в аналітичному звіті в узагальненому вигляді.

Для того щоб зберегти інформацію, яку ви надас-те під час інтерв'ю, я прошу вашої згоди робити аудіо або відеозапис нашої розмови. Чи згодні ви?

Чи є у вас додаткові запитання?

ІНТЕРВ'ЮЕРЕ, ДОПОВНІТЬ ЦЕЙ ДОКУМЕНТ ВІДПОВІДЯМИ РЕСПОНДЕНТА, ЯКІ НЕОБХІДНО ВИДИЛИТИ КОЛЬОРОМ. ЗБЕРЕЖІТЬ ДОКУМЕНТ З НОВОЮ НАЗВОЮ – ДОДАЙТЕ КОД ОРГАНІЗАЦІЇ З ВИБІРКИ ДО НАЗВИ.

БЛОК 1. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ТА РЕСПОНДЕНТА

Назва організації:

ПІБ респондента:

Посада респондента:

На початку нашої бесіди я хочу запитати у вас стисло інформацію про вас та організацію, яку ви представляєте.

1. Будь ласка, назвіть організацію, яку ви представляєте?
2. Яку посаду ви обіймаєте в організації? Скільки років ви обіймаєте цю посаду? Скільки всього років в організації?

БЛОК 2. ПОТРЕБИ ОРГАНІЗАЦІЇ В ДОСЛІДНИЦЬКИХ МАТЕРІАЛАХ ТА РОБОТА З ПРОВАЙДЕРАМИ АНАЛІТИКИ

1. Розкажіть стисло про свою діяльність і чи використовуєте ви в ній аналітику? Чи зростає або

зменшується потреба в аналітичних матеріалах, якщо, наприклад, порівняти теперішню ситуацію з 2018 роком?

2. Аналітика з яких питань, якими ви займає-теся, вас цікавить? Чи достатньо вам аналі-тичних продуктів з цих питань або ви відчу-ваєте брак аналітики? Чи змінилася ситуація у порівнянні з 2018 роком? Чи задоволені ви цими продуктами?

3. Аналітичними продуктами яких організа-цій з цих питань ви користуєтеся? Чому саме цих і як давно?

4. Яким аналітичним продуктам (контент, формат, обсяг) ви надаєте перевагу? Чому саме таким продуктам?

5. Хто і яким чином в вашій організації ви-значає потреби в дослідженнях? Чи фіксу-ється ця інформація в яких-небудь доку-ментах, чи є вона публічною? Чи аналітичні центри взаємодіють з вами щоб дізнатися про ваші потреби у дослідженнях політик? Як побудована ця взаємодія? Чи змінилася ситуація у порівнянні з 2018 роком?

6. Яку аналітику/дослідження ваша органі-зація робить самостійно, а яку замовляє зо-внішнім підрядникам? ЯКЩО ЗАМОВЛЯЮТЬ ЗОВНІШНЮ АНАЛІТИКУ Як визначається робити внутрішню аналітику або замовля-ти зовнішнім підрядникам? Якої аналітики більше внутрішньої або зовнішньої? Як від-бувається бюджетування зовнішньої аналі-тики? Чи змінилася ситуація у порівнянні з 2018 роком?

7. Які департаменти у вашій установі відпо-відальні за підготовку аналітики?

8. Чи використовує ваша організація резуль-тати зовнішнього аналізу (який замовили ви самі або донори) в процесі прийняття рішень. Як це робиться? Чи змінилася ситу-ація у порівнянні з 2018 роком? Чи існують які-небудь перешкоди/обмеження для ви-користання аналітики?

9. Для кого в вашій організації є актуаль-ними аналітичні продукти? На кого їх ма-ють цілеспрямовувати аналітичні центри і як зробити їх максимально корисними для цих посадовців? ЯКЩО Є ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА АНАЛІТИКУ: Це мають бути в першу чергу відповідальні за аналітику або хтось інший?

10. Які теми, на вашу думку, є недостатньо дослідженими, як всередині вашої устано-ви, так і спільнотою аналітичних центрів в Україні? Чи є якісь теми які стануть актуаль-ними у перспективі? Чи є якісь теми, які вже втратили свою актуальність але аналітичні

центри продукують матеріали з них?

11. За якими критеріями ви оцінюєте якість та корисність аналітичних продуктів? Як ці критерії впливають на ваші рішення щодо використання зовнішніх досліджень публічної політики? Як змінилась якість аналітичних продуктів у порівнянні з 2018 роком?

12. Наскільки ефективними у своєму впливі на сферу прийняття політик є незалежні аналітичні центри? Чому ви так вважаєте? А якщо порівняти їх із комерційними, державними, іноземними або академічними аналітичними центрами?

13. Як українські аналітичні центри (в першу чергу, ГО - незалежні) можуть стати більш ефективними у здійсненні впливу на формування політики? Які види залучення з боку українських аналітичних центрів є більш ефективними (Зондаж: круглі столи, прямі консультації, адвокаційні кампанії тощо)?

14. Чи впливають незалежні аналітичні центри на те, які політики обговорюються, розробляються та приймаються органами державної влади. **ЯКЩО ВПЛИВАЮТЬ**, то завдяки чому? Як змінилися засоби комунікації і просування аналітичних продуктів з боку аналітичних центрів у порівнянні з 2018 роком?

15. Як змінилася кількість незалежних досліджень публічної політики починаючи з 2018 року? Зокрема, аналітичні дослідження, підготовлені ГО, консалтинговими групами тощо? Чи вплинули ці зміни на прийняття державних рішень? Яким чином?

16. З якими незалежними аналітичними центрами ви/ваша установа співпрацює? В чому полягає ця співпраця? Як ви її оцінюєте? Які позитивні або негативні аспекти? Що можна покращити в співпраці? Чи існують які-небудь перешкоди для співпраці?

17. На сьогоднішній день, чи повністю аналітичні центри (ГО, консалтинги, державні аналітичні центри) покривають запит на аналітику в органах влади? Чи є сфери, де не має фахових гравців?

БЛОК 3. ПРИКЛАДИ УСПІШНИХ ТА НЕУСПІШНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

1. А які приклади **НАЙБІЛЬШ** успішних аналітичних продуктів за 2019 - 2021 рр. (у будь-якій сфері публічної політики) інших організацій (НУО, комерційні/консалтингові компанії, державні, іноземні, академічні організації). Чому ви вважаєте їх успішними?

2. А які аналітичні продукти або дослідження за 2019 - 2021 рр. були найменш ефективними або вдалими і чому? Будь-яких організацій.

3. Що варто робити аналітичним центрам, щоб їхні аналітичні продукти ставали затребуваними у представників органів державної влади?